

Varpas išeina kas mėnuo.
Parsisiųždinamoji metų
prekė:
Rusijoje (kuvertuose) 5 rub.
Prūsiose (Vokietijoje)
ir Austrijoje 4 mk.
Amerikoj ir kitur . . 5 mk.

VARPAS

Atskiro numerio prekė
20 kapeikų.

Appgarsinimai priimami
Varpe po 10 kap.
už eilutę arba jos vietą.

politikos, literatūros ir mokslo mėnesinis laikraštis.

Spaudos atgavimas.

Spauda jau tapo atgauta: 7 gegužės dienų tapo paties caro patvirtintas ministrų komiteto nutarimas, kuriuo paliepta leisti lietuviams vartoti savo spaudiniuose ne tik lotyniškai-lietuviškas, bet ir kitas kokias-norint raides.

Spaudos grąžinimo motyvai turėjo būti jau mums iš anksto, rodosi, labai aiškūs ir suprantami: jie kartkartėmis¹⁾ buvo mūsų apsvarstomi ir nurodinėjami, — apie juos, pagaliaus, mums dar pasiskubino pernai papasakoti ir patsai Vilniaus generalgubernatorius savo „rašte apie lotyniškai-lietuviškąsias raides“ (žr. „Varpo“ Nr. 4 ir 5).

Turėjo jau, rodosi, kiekvienam būti aišku ir suprantama, jog ne kokio gero mums linkėdama ir ne iš kokios geros širdies grąžis valdžia mums spaudą. O ir sugrąžino juk ji, iš tikrųjų, spaudą mums tik dėlto, kad susizgribo, jog be jos ji daugiau nustoja, negu pelno, — sugrąžino, nes buvo jau prie to paties gyvenimo prispirta.

Nė apie kokius adresu carui, nė apie kokias padėkas jam dėlei spaudos grąžinimo negalėjo, rodosi, būti nė kalbos . . .

Teip buvo mūsų tiek metų kartkartėmis aiškinama, teip buvo daugumo suprantama, — teip daugumas ir priėmė žinią apie spaudos grąžinimą: ramiai ir rimtai, kaip pačių atkovotą tiesą. Teip-pat, kiek teko tuo tarpu patirti, priėmė tą žinią ir platesnė žmonių minia, net ir ta jos dalis, kurios nepasiekdavo nė policijos draudžiami raštai. Aišku, jog teip pasielgti padiktavo jai jos pačios prigimtas, sveikas protas, arba, jei norite net, jos pačios, gyvenimo prityrimais pamokytas, instinktas . . .

Bet ne teip suprato, arba, kas greičiau galima ir labiau suprantama, prisidengė ne teip suprantą spaudos grąžinimą — mūsų „geltonsnapiai“ politikai, kurie, nuolat becypdami atsigręžę į Peterburgą, turėjo išcypiti visas savo protavimo išgales, visus savo

žmogaus jausmus, o kurie išgirdę apie „didžiausią caro malonę“ (teip jų ausyse atsigarsėjo žinia apie spaudos atgavimą!), tuoj pasiskubino, susigraibę visas savo širdies padugnes, išlieti jas po caro trono pakojų! . . .

Ir nuo šio laiko mūsų priešininkų skaičius pasidaugina . . . mūsų pačių broliais . . . išgamomis iš mūsų pačių tarpo . . . lietuvių patrijotais — caro tarnais! . . . Pasirūpinkime sužinoti ir nepamiršti jų vardų! . . .

Prie tų išgamų ir jų darbų mums dažnai turbūt prisieis nuo šio laiko grįžti ir raustyti iš šaknų jų daigomus po caro priedanga diegus. —

Spaudos atgavimas — tai vienas iš svarbiausių, be abejonės, faktų mūsų politiskame visūmenės gyvenime — ir mes atgautąją spaudą privalome priimti, kaip vieną iš atkovotųjų savo tiesų, suprazdami visą jos svarbumą, nepamiršdami vienkart ir to dalykų padėjimo, kokį dabar mums spaudos atgavimas suteikia.

Spaudos atgavimas sukelia visą eilę klausimų, kurie dabar ant greitųjų ne tik išrišti, bet ir apmatyti būtų sunku. Tai mums padės ilgainiui atlikti patsai gyvenimas, jei tik mes įstengsime jį kaip reikiant suprasti, — ir prie tų gyvenimo keliamų naujų klausimų mums turbūt prisieis labai dažnai nuo šio laiko grįžti, — aš jų visų čionai nė nebendau judinti, skubindamos tik tuo tarpu bent trumpai pažymėti dienos atsitikimus ir bent kelis mesti ruožus prie būsimosios mūsų politikos klausimo.

Spauda ką-tik leista — ir mums tuo tarpu tėra žinomas vienas plikas faktas. Kaip valdžia leis mums sunaudoti tą mūsų atgautąją tiesą ir kaip ji pati pasirūpys išnaudoti ją saaviems tikslams, nieko negalime tuo tarpu žinoti: visa tai parodys dar ateitis. Tuo tarpu viena tik tegalime spręsti, jog atgautoji spauda papuls po sunkiausia priežiūra ir sunkiausia cenzūra — ir caro valdžia pasirūpys, be abejonės, kaip reikiant išsijoti prieš išleidimą kiekvieną rašinį . . . per savo sietelį.

Caro valdžia neoficijališkamjame savo organe „Vil. Vėstnik“ (žr. žemiaus „spaudos peržvalgą“, *Red.*), paskirtame mūsų kraštui,

¹⁾ Pakaks čia nurodžius nors „Varpo“ Nr. 11 — 1900 m., Nr. 7 — 1902 m. ir Nr. 4 ir 5 — 1903 m.

jau iš anksto pasiskubino persergėti mus, jog ji, žinodama, girdi, kaip knyga giliai įleidžia savo šaknis į žmonių minią, pareikalaujanti, kad mūsų rašytojai pasirūpintų savo rašomuosius dalykus ankštai rišti su caro valdžios interesais. To žada pareikalauti nuo mūsų rašytojų caro valdžia. Ar mūsų rašytojai paklausys to valdžios reikalavimo, o jei paklausys, tai kaip tai padarys, — pamatysime dar. Bet kas ne valdžiai tarnaus, o savo krašto žmonėms — ir kas tikrai ir gerai panorės jiems tarnauti, tas be abejonės, turės visuomet minėti ir nepamiršti, kad knyga iš tikrų įleidžia gilią šaknis į žmogaus širdį, ir todėl turės pasirūpinti, kad kuo-daugiausiai mūsų žmogus rastų jo raštuose tikro, sveiko maisto, — bet tikro ir sveiko, žinoma, *ne* caro valdžios supratime...

Antgalo, atgaudami spaudą, mes vieno

dalyko negalime ir neturime jokių būdu pamiršti, o tai būtent, jog atgauname spaudą ne laisvą, bet suvaržytą, stipriai supančiotą — cenzūrinę. Bet atgaudami ją iš caro valdžios rankų, mes ir negalėjome atgauti kitokios. Laisvą spaudą, be kurios nė viena tauta negali kaip reikiant plėtoties, mes atgausime tik nusikratę caro valdžios pančius. Prie to pančių nusikratymo kiekvienas, geidžiąs savo krašto žmonėms labo, valstietis turi rengties pats ir rengti kitus.

Tai yra (nepamirškime to nė po cenzūros kontrole rašydami!) artimiausias mūsų darbų tikslas — ir tam tikslui vienu iš svarbiausių įrankių pasilieka po senovės užsieninė mūsų spauda, į kurią nuo šio laiko *dar didesnę* (nb!) privalome atkreipti atydą, kurią karščiaus ir rūpestingiaus privalome remti, šelpti ir platinti po žmones.

Impr.

FELJETONAS.

Prie lenkiškai-lietuviškų santikių.

(*Laiškas iš Šveicarijos.*)

Kolaik da nebuvo Šveicarijoje tikrų, jauniosios kartos lietuvių, teip vadinami lietuviai-lenkai, arba tiesiog Lietuvos lenkai, dažniausiai vos porą žodžių temoką lietuviškai, visuomet glauzdavosi prie lenkų.¹⁾ Pas juos, kaip kilusius iš augštesniųjų luomų, visai neatjaučiančių lenkystės jungo Lietuvoje, negalėjo nė klausimas pakilti apie sutraukymą tų „šventųjų“ unijos ryšių. Bet, laikui bėgant, nenormališkos Lietuvos gyvenimo sąlygos pradėjo vyti į sulyginamai laisvą, demokratišką Šveicarijos respubliką ir jauniosios kartos lietuvius. Šita karta jau negalėjo apsieiti be grynai lietuviškų įstaigų, ir 1898 m. tapo sutvertas Ciuriche „*Susivienijimas Lietuvių Jaunuomenės Užrubežyje*“, o 1899 m. 7 gegužės įkurta Fryburge „*Rūta*“, kita lietuvių jaunūmenės draugovė, prie kurios iš pradžių prisidėjo 6 sąnariai, daugiausiai studentai-kunigai. Šale šitų grynai lietuviškų įstaigų, lietuviai dažnai prigulėdavo prie lenkiškų ar maskoliškų skaityklų; neturėdami da užtektinai spėkų, prigulėjo ir prie sušelpiamųjų lenkų išdų ir tt. Bet neužilgo ir čia apsirėiškė „separatizmo“ ženklai: kadangi prigulintieji prie maskoliškų skaityklų čia apskritai identifikuojami su maskoliais, tai kiti lietuviai išėjo iš jų, — užpereitą pavasarį Berno lietuviai dėlei to identifikavimo dargi buvo nusiuntę teip vadinamai

¹⁾ Kalbu čionai ypačiai apie mokslus einančią jaunūmenę.

maskolių (beveik vienu sumaskolėjusių žydų) kolonijai protestą prieš tai; prigulėdami gi prie lenkiškų skaityklų ar kokių kuopelių, jie ir rūpindavosi visuomet pabrėžti, kad jie ne lenkai, bet lietuviai, kad jų *minimum* reikalavimai — kitioniški. Įdomiausi lietuvių santikiai su lenkais paskutiniaisiais metais — tai turbūt buvo Berne; apie tai aš čia ir parašysiu.

Berne 1899/1900 mokslo metais tebuvo lenkiška t. v. „koliečių“ skaitykla. Lietuviai, ukrainai ir pirmieviai lenkai, dėlei savo mažo skaitliaus, neturėjo savo skaityklų; su „koliečiais“, tautiškosios lenkų demokratų partijos (Narodowa Demokracja) šalininkais, dėlei jų atžagareivystės, jie nenorėjo susidėti. Tuomet vietinis lietuvis P., norėdamas sutaikyti visas puses ir pabrėžti savo tautystę ir idealus, užmanė įkurti „Lenkiškai-Lietuviškai-Ukrainiškai“ skaityklą, kurios sąnariu galėtų būti kiekvienas lenkas, lietuvis ir ukrainas, gyvenęs Berne ir pripažįstąs politišką Lenkijos, Lietuvos ir Ukrainos nepriklausymą. Prie įkūnijimo šito užmanymo daugiausiai darbavosi minėtasis lietuvis ir ukrainas K. Pirmievis lenkų jaunūmenės dalis tuoj sutiko su tuo užmanymu, bet „koliečiai“ iš pradžių labai purtėsi. Labiausiai jiems nepatiko tai, kad čia teip aiškiai buvo pabrėžtas lietuvių skirtumas ir dargi politiškas Lietuvos nepriklausymas (§§ 1 ir 4), o juk žinoma, kad daugelis iš jų da ir dabar tebesvajoja apie Lenkiją nuo Juodųjų iki Baltųjų marių („od morza do morza“), daugelis da tebesako, kad „kraj zabraný“ tegalys priklausyti tiktai Maskolijai arba Lenkijai! Bet, pagaliau, jie išgalvojo, kad tas paragrafas galima ir kitaip suprasti — ir

kaip-tik teip, kaip jiems reikia, t. y. suprasti Lenkijos, Lietuvos ir Ukrainos nepriklausymą, kaip „vieną kūną trijose ypatose“; kiti, galbūt, teip suprato tai ir iš pačių pradžių, — užtenka to, kad jie priėmė naujosios skaityklos įstatymus; sutiko, nors nelabai greitai, ir su jos vardu; sutiko, prispirti daugumu balsų, ir su tuo, kad kiekviena iš tų trijų tautų turėtų ten lygias tiesas, kiekviena sau už savo pinigus parsisųzdintų knygas (§ 6, B, 2 pasarga); sutiko net ir su tuo, kad vyresnybė lygiai vartotų oficiališkai visas tris kalbas: lenkišką, lietuvišką ir ukrainišką (§ 8.)

Puiku! Štai tarp tų trijų tautų jaunimo, „sujungto“ unijos ryšiais, tarp būsimųjų jų darbininkų-vadovų užgimė nauja „unija“, unija, kaip tai ir seniau ant popieros buvo, lygių su lygiais. Nelaimė, ta lygybė buvo ir tebėra tikrai ant popieros, o gyvenime stipresnysis visuomet skriaudžia silpnesnįjį — teip ir čia atsitiko.

Prie minėtosios skaityklos iš pradžių prisirašė apie 20 lenkų („koliečių“ — 4—5 žmonės), 3 ukrainai ir vienas-vienatinis, buvęs tuomet Berne, lietuvis. Lenkų, kaip matome, buvo daugumas, užtai jų ir buvo visur viršus: skaityklą, nežūrint j garsų jos vardą, teisybę pasakius, buvo lenkiška, prie kurios buvo prisiglaudę keli ukrainai ir vienas lietuvis; viešpataujanti kalba skaitykloj, žinoma, teipgi buvo lenkiška.

Ateinančiais metais prisidėjo daugiau „koliečių“; jų jau buvo daugumas. Su jais prisieidavo kirsties, pvz. parsisųzdinant raštus, ir pirmėivesnei lenkų dalei. Jie, turbūt, kad nebūtų peržengtos unijos tradicijos, nesutiko priimti į skaityklos sąnarius latvių... Santikiai vienos skaityklos pusės su kita — kairiosios ir dešinosios — buvo blogi; užteko degtukas kyštert, kad užsidegtų. Proga tuoj pasitaikė: tai buvo Lvovo universito ukrainų-studentų judėjimas, kurie reikalavo pripažinimo sau, jau seniai pripažintų jiems ant popieros, lygių su lenkais tiesų.¹⁾

Vietiniai ukrainai, „L.-L.-U. skaityklos“ sąnariai, sušaukė visuotinę skaityklos susirinkimą apspręsti tą svarbų ukrainų-studentų gyvenimo apsišėskimą ir vienaip ar kitaip atsiliepti tame dalyke. Čia šovinistiškoji lenkų jaunūmenės dalis, visai pamiršusi apie tą „gvarantavimą lietuvių ir ukrainų giminėm, suvienytom su Lenkija, kuo-plačiausio jų tautystės ir kalbos plėtojimos,“²⁾ apie ką ji teip mėgsta kalbėti, pamiršusi ir

apie tą išmargintą popiergalį, vadinamą „L.-L.-U. skaityklos“ įstatymais, padavė sprendimą, principe, t. y. *de jure*, sutinkantį su kuo-plačiausiu tautišku ukrainų išsiplėtojimu, bet šitame atsitikime, t. y. *de facto*, protestuojantį prieš Lvovo ukrainų-studentų pasielgimą. Progresistai buvo padavę kitą sprendimą, bet priimtas tapo daugumu balsų „koliečių“ sprendimas (ukrainai ir lietuvis nebalsavo). Tuomet ukrainai, lietuviai ir progresyviškoji lenkų jaunūmenės dalis (lenkų apie 11 žmonių) protestavo prieš tai, apskelbdama *votum separatum*, ir išėjo iš skaityklos. Skaitykloj liko vieni lenkai, vienok jie paliko tuos pačius skaityklos įstatymus ir tą patį vardą, nebudami visai išeinančiųjų protesto.

Pradžioj vasarinio 1902 m. semestro lenkai buvo bandę vėl vienyties, bet vienos ir kitos pusės įspūdžiai da buvo perdaug gyvi, ir viskas liko, kaip likę.

Tuo tarpu atvažiavo į Berną du nauji lietuviai. Vieną iš jų, da netvirtą tuomet lietuvių (iš bajorų), tuoj prisitraukė lenkai į „Len.-Liet.-Ukr. skaityklos“ sąnarius; kitas naujasis ir senasis lietuvis teipgi nelabai spyresni nuo tos skaityklos, norint įstot į ją tuo tarpu da neįstojė. Tik vieni ukrainai stipriai laikėsi: išėjo iš minėtosios skaityklos, jie įsitaisė grynai ukrainišką skaityklą ir nė klausyt nenorėjo apie tą „L.-L.-Ukrainiškąją.“

Atėjo žieminis 1902/03 m. semestras. Progresyviškosios lenkų jaunūmenės buvo permaža, kad jie patys būtų galėję įsitaisyti sau kaip reikiant skaityklą; lietuviai neturėjo iškur gauti lenkiškų perijodiškų išleidimų — ir nutarė pradėti taikintis su „L.-L.-U. skaityklą“, kuriai tuo tarpu gana gerai sekėsi. Sutiko, pagaliaus, nors ne visi, vėl į ją įstot, ir įstojė; įstojė kartu ir 3 lietuviai, tikėdamies, įgiję daugumą balsų, reformuoti skaityklą.

Įstojė — ir vėl prasidėjo ta pati istorija, kuri buvo ir metai atgal, prasidėjo tie patys ginčai tarp kairiosios ir dešinosios. Skaityklą dabar jau buvo grynai lenkiška, vyresnybė tevaratojo vien lenkišką kalbą; ji (vyresnybė) net norėjo lietuvių pinigus apverstti lenkiškiems laikraščiams. Lietuvis M., pasiremdamas ant skaityklos įstatymų, protestavo prieš tai, ir tik maža lietuvių pinigų dalis tetapo suvartota lenkiškiems laikraščiams. Da labiau persitikrino lietuviai, su kokiais lenkais, tos-pačios skaityklos sąnariais, jie turi reikalus, per 1902 m. Kalėdas ant lenkų jaunūmenės¹⁾ suvažiavimo Ciuriche.

¹⁾ Žr. 1902 „Varpo“ 5 num. 111—113 pp.

²⁾ Tai yra § 4 „Tautos Valdzios“ (Rząd Narodowy) manifesto, išleisto 10. V. 1863 m.

¹⁾ Tai buvo IV „Progresyviškosios Lenkų Jaunūmenės Sandoros“ suvažiavimas ir XVI „Užsienio

Visa lenkųdemokratų partijos šalininkų organizacija („Zjednoczenie“) pasirodė ten 27. XII. 02 biauriai šovinistiška prieš kitas tautas, pasirodė, kad jie da ir dabar tebeskaito Lietuvą už savo provinciją, o lietuvius vadina lietuviais-lenkais. Pastebėtina, kad prie tokios keistos „lietuvių-lenkų“ tautos išradimo prisidėjo ten ir vienas „L.-L.-U.“ skaityklos sąnarys!

Buvusiuoju ant to suvažiavimo abu lietuvių nutarė, kad jie jokių būdu nebegali likti kartu su tokiais sąnariais vienoj skaitykloj, turinčioj politiškos organizacijos pobūdį, ir, sugrįžę Bernan, padavė 9. I. 03 „L.-L.-U.“ skaityklos vyresnybei tokį protestą, lietuviškai ir lenkiškai parašytą:

Męs, žemiau pasirašiusieji lietuviai, būtinai reikalaujame išbrėžimo iš vardo „Lenkiškai-Lietuviškai-Ukrainiškosios skaityklos“ žodžio „Lietuviškai“, kadangi, pabrėžimui savo siekimo prie politiškos (etnografiškosios) Lietuvos neprigulmystės, mes principu nesutinkame, kad kokios-nors institucijos vadintųsi lenkiškai-lietuviškoms.

Sulyg šito savo prašymo mes sutinkame likti pussąnariais skaityklos, jei ji priimtų savo įstatymuose šitą paragrafą: „Pussąnariais, be balso, mokamais, gali būti visi, prigulį prie pavergtų tautų, kurios siekia prie politiškos savo krašto neprigulmystės.“

Be minėtųjų augščiau 2 lietuvių, buvusių Ciuriche, čia pasirašė da vienas lietuvis (iš viso buvo tuomet Berne 4 lietuviai). Tai paduoti buvo jų *minimum* reikalavimai.

17. I. 03 padavė skaityklos vyresnybei protestą ir 6 vietiniai ukraininiai ukrainiškoj kalboj.

Kadangi ukrainai dėlei žinomų pažiūrų į tautišką ukrainų klausimą tos dalies lenkų, kurios rankose yra dabar skaitykla, jau anais metais išėjo iš „L.-L.-U.“ skaityklos, mes, Berno ukrainai, protestuojame prieš vadinimą tos skaityklos ukrainiška skaitykla ir reikalaujame išbrėžimo to vardo, kadangi, mūsų nuomone, mes nieko negalime bendro turėti su žmonėmis, teip keistai žiūrinčiais į tautišką ukrainų klausimą ir teip keistai suprantančiais Ukrainos nepriklausymą.

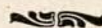
Dėlei šito lietuvių ir ukrainų protesto tuoj 17. I. tapo suauktas nepaprastas skaityklos susirinkimas. Puikių daiktų išgirdo čia lietuviai nuo lenkų, tokių daiktų, kuriuos tegalima išgirsti nuo tamsių Lietuvos dvarponių. Balsavimas davė tokius rezultatus: 3 buvo už lietuvių reikalavimą, 11 — prieš ir 6 nebalso; beto vienas iš pasirašiusiųjų ant minėtojo pranešimo lietuvių dabar atsisakė.

Išleidamu gi du likusiuoju lietuviu iš skaityklos, parašė tokį protestą (vienoj lenkiškoj kalboj, kadangi dabar skaitė skaityklą už grynai lenkišką):

Lenku Jaunūmenės Draugysčių Sandoros“ suvažiavimas. Ant pirmojo suvažiavimo buvo, kaipp svečiai, ir du Berno lietuviu, „L.-L.-U.“ skaityklos sąnariu.

„Kadangi daugumas lenkų visūmenės, skaitydamas Lietuvą už neatskiriama Lenkijos dalį, eina prieš lietuvių siekimą prie visiško nepriklausymo ir atsiskyrimo (etnografiškosios) Lietuvos, kadangi prieš tai teip-pat eina ir veikiančios politiškos lenkų partijos („Narodowa Demokracja“, iš dalies ir „Polska Partja Socjalistyczna“), kurios stovi pirmose lenkų judėjimo eilėse, kadangi teip žiūri į tą ir daugumas sąnarių lenkiškos skaityklos, prasiimančius vadinties „Lenkiškai-Lietuviškai-Ukrainiška“, kadangi ta skaitykla neparsisiuždina nė vieno lietuviško, nė ukrainiško laikraščio ir prie jos nepriguli nė vieno ukrainio, kadangi mūsų ir ukrainų reikalavimai permaintyt skaityklos vardą buvo atmeti daugumu balsų (11 prieš 3, 6 nebalso), ir kadangi, antgalo, daugumas teip vadina-mosios „Lenkiškai-Lietuviškai-Ukrainiškosios“ skaityklos sąnarių šovinistiškai žiūri į kitas tautas, mes, žemiau pasirašiusieji lietuviai, nebegalime toliau likti tokioj skaitykloj ir prašome išbrėžti mus iš jos sąnarių skaitliaus.“

Po to jau nebeilgai begyvavo ir pati šita nelemtos atminties skaitykla: progresyviškoji lenkų jaunūmenės dalis, pagaliaus, pareikalavo išbrėžimo tų paragrafų, kurie suteikia jai politiškos ir šovinistiškos organizacijos pobūdį; kita pusė nesutiko su tuo. Prasi-dėjo tarp jų kova, ir, pagaliaus, pirmose kovo dienose p. m. ji tapo išardyta. Jos vietoje dabar yra skyrium „Koło“ skaitykla ir kita lenkiška skaitykla, visiškai nevaržanti savo sąnarių. *Europos lietuvis.*

Nauja era katalikų bažnyčioje.

Paskutiniais metais klėrikališkieji katalikų laikraščiai berte bėrė šauksmus ant Prancūzų valdžios, kuri teip be jokio atsižiūrėjimo, be mielaširdystės paketino išdildyti savo krašte visas vienuolynes, kad nė jų pėdų neliktų. Bet Rymas, tarytum apkurtes, rūsčiai tyli¹⁾ savo augštybėje, nė žodžio neužtardamas savo ištikimiausių vaikų. Anatemos perkūnai nebebįra nė ant Prancūzų ministro Combes'o galvos, nė ant respublikos parlamento. Ir kiti politikos inagiai ilsisi, paprastai teip pasekmingai popiežiaus vartoti prieš bažnyčios priešus . . .

Nejaugi Rymas būtų permainęs savo, amžius tvėrusią, politiką? Nejaugi būtų staigu įgijęs toleranciją ir pagarbą svetimiems persitikrinimams? . . . Paskutinių metų atsitikimai kitaip liepia spręsti. Rymas vien pasijuto savo anatemos nebebaudęs jau nė karalių, nė parlamentų, savo paliepimais dagi ministrų nebevaržęs . . . Užtai ir tyli liūdnai, minėdamas praslinkusios galybės dienas, savo nepaliečiamą autoritetą, savo beklaidumą, kurie

¹⁾ Turime pasergėti, jog straipsnis rašytas pernai meta, taigi dar prieš žinomą jau visiems popiežiaus konfliktą su Prancūzų valdžia. *Red.*

kasdien daugiau svyruoja, patįs sau pamatus iš-po kojų griaudami.

Tyliai ir ramiai, bet kasdien vis plačiau skleidžia mokslas savo galingus spindulius. Tyliai ir ramiai veda jis žmoniją vis arčiau prie teisybės, prieš kurios pajėgą dilsta visos tamsybės, amžius tvėrusios skriaudos, žmones valdžiusieji burtai. Prieš teisybės ir mokslo pajėgą turi nusilenkti ir galingiausios žmonių įstaigos, jeigu jos turėjo kitus pamatus, nekaip tą pačią paprastąją, visiems aiškiai suprantamą, teisybę.

Pirmiausiai pakėlė galvą prieš Rymo absoliutizmą teip vadinamasis amerikanizmas (Suv. Am. Val.), kurs drąsiai pripažįsta kiekvienam žmogui jo ypatingą sąžinės tiesas ir sąžinės nepriklausymą nuo bažnyčios įstatymų. Tokio savo mokslo Amerikos kunigai neslepia, bet aiškiai jį skelbia prieš popiežių, prieš vyskupus ir visus bažnyčios daktarus.

Pirma to mokslo pradžia¹⁾ priklauso P. Heckerui, kurs įkūrė kunigų-misijonierių, Paulistais vadinamų, vienuolynę. Apie tuos vienuolius Hecker sako: Paulistas turi remties kiekviename atvejyje ant savo ypatingos laisvės. Kiekvienas Paulistas bevelija nukentėti nuo perdaug išsiplėtojusios laisvės, nekaip nuo despotizmo.

Hecker paklaustas, kodėl jo įkurtųjų vienuolių įstatymai teip didžiai skiriasi nuo kitų tokių įstaigų, atsakė: — Kodėl mes skiriamės nuo kitų? Užtat, kad žmogaus gyvenimas paprastame amžių bėgyje žengia nenuilzdamas prie laisvės ir kad, apskritai, pasaulės tvarkoje viskas mainosi. *Amžinasis*, norėdamas apsieikti, tveria nenuilzdamas nuolat naujas formas. Aš norėčiau praverti bažnyčios duris racionalistams, kuriems jos yra ligšiol uždarytos.

Hecker iš širdies gilumos neapkentė kiekvieno autoriteto, ar tai būtų dogmatiškas ar morališkas, ir svajėjo apie visai naują bažnyčios tvarką.

— Lotynai — tardavo jis — prisirišę daugiau prie formų. Jau jie atliko savo darbą, dabar būtų metas saksų rasai pasirūpinti dvasišku bažnyčios išsiplėtojimui.

Hecker savo kalbomis ir savo raštais įgijo didelę įtakmę ant Amerikos kunigų. Vienas iš Paulistų P. Elliot aprašė jo gyvenimą ir jo pažiūras į tikėjimą. Ta knyga, išversta į prancūzų kalbą su aiškinančiomis ją Amerikos kunigų prakalbomis, iššaukė Europoje visą audrą.

Arcivyskupas iš Saint-Paul (Minnesota valst.) Mgr. Ireland rašo prakalboje tarp kitko: Kiekvienas šimtmetis turi kitus krikščioniškos

liuosybės idealus: pirmiausiai buvo kankiniai, paskui įvyko vienuolių nusilenkimas, šiandien reikia mums ištikimų žmonių ir gerų tautos sąnarių. Tegul katalikai šiandien prisideda prie doros tiesų sutvėrimo, prie gero visos visūmenės padėjimo; jie tuo daugiau prisidės prie Dievo garbės ir dušių išganymo, nekaip rykštėmis besiplakdami per kiauras naktis arba lankydami stebuklingas vietas.

Antra prakalba, kunigo Kleino parašyta, teip skamba: Pritaikinimas mokslo tiesų prie darbo įvykdė pasaulėje per paskutinius 50 metų daugiau atmainos, nekaip seniau visi amžiai. Tokios materijališkos permainos negalėjo pasilikti be įtekės ir ant morališkų žmonių santikių.

Tos permainos reikalauja ir iš dalies sukelia daugiau mokslo, daugiau energijos, daugiau iniciatyvos, daugiau apsuksimo suradimui sau tam tikro darbo, sekimui naujų išradimų ir priverčia žmogų nesyki permąnyti savo pažiūras, o kartais ir idealus.

Pranokėjų papročių gerbimas, kurs seniau teip augštai buvo statomas, yra skaitomas dabar už silpnybę, paklydimą, atžagareivystę. Į vietą pasyviškos doros, kuri nusilenkimo laikuose teip buvo garbinama, stojosi dabar veikimas, be kurio jau šiandien nieko nebeatliksimė.

Iš tų prakalbų galima spręsti apie P. Elliott knygos turinį. Jam papeikti ne vien rašalas pasipylė upėmis, bet sukilo ir intrigos, priverčiusios Leoną XIII iškeikti amerikanizmą ir nuo Amerikos vyskupų pareikalauti pasiteisinimo dėlei priėmimo ir platinimo tokio rašto. Tuomet, turbūt, pirmą sykį Leonas XIII, toks mitrus šėip politikas, įsipainiojo į tokias kliūtis, iš kurių jau nebeišleisti sveikų: nė savo autoriteto, nė savo neklaidumo. Amerikos kunigų pasielgime su popiežiumi išplaukė į viršų skaudžiausi ironija. Tik vienas kunigas Klein būk-tai nusilenkė, teisindamos prigulėjęs prie iškeikiamojo amerikanizmo nenorėdamas ir neišmanydamas. Iš 14 Amerikos vyskupų tik du (iš Nev-Yorko ir Milvauke) tesiteikė popiežiui pranešti, jog iš tikrųjų amerikanizmas yra tarp žmonių labai prasiplatinęs. Tris vyskupai (iš Chicago, Dubuque ir Santa-Fé) nė žodžio neatsakė. Dar keturi (iš Cincinnati, Naujo-Orleano, Portland ir Philadelphia) pranešė popiežiui, kad gavo jo aplinkraščių... ir tiek. Pagaliaus, penki (iš San-Francisko, Saint-Paul, Saint-Louis, Boston, Baltimore) atsakė, jog nieko nežina ir nieko negirdėję apie Heckerio mokslą. Yra dar tariama, būk kardinalas Gibbons, Baltimoros arcivyskupas, savo pranešime visai atsisakęs nuo popiežiaus, bet Ryme pasistengė tuoju tokį jo baisų raštą užslėpti.

¹⁾ Prasidejo, *rodosi*, paskutiniame XIX. amžiaus ketvirtyje.

Teip išrodo katalikystė Amerikoje. Tuo pačiu beveik laiku, kaip Ellioto knyga Prancūzijoje, pasirodė panaši knyga ir Vokietijoje, priklausanti d-rui Schellui, katalikiškojo Vuerzburgo universiteto rektoriui. Jos antrašas: Katalikystė — progreso šaltinis. Schell ten rašo: katalikų bažnyčioje yra per daug garbinamas autoritetas, nors tikrai krikščioniškasis mokslas tokio jo garbinimo jokia būdu pateisinti negali. Tikrai suprastas autoritetas ir laisvas sprendimas nėkuomet viens kitam neprieštarauja. Bažnyčiai neįvyktų iš to jokio pavojaus, jeigu ji leistų laisvai manyti. Tik ačiu tokiai laisvei protestantizmas teip augštai teiškilo. Ar nereiktų prisizinti, jog mūsų bažnyčioje ypatos manymas per daug yra susiaurintas ir visai paklusnumui pavergtas. O teisybė turėtų žmogui suteikti laisvę ir pakelti jo pačios ypatos sprendimus. Negalima dagi abejoti, jog išsiplėtojusios ypatos reikalauja laisvai manyti ir spręsti dagi tikėjimo dalykuose. Kiekvienas juk turi tiesą klausties, ar jo toks reikalavimas galėtų būti bažnyčios neprileidžiamas. Ar iš tikrųjų bažnyčia turėtų tiesą užginti katalikui pačiam rūpinties ir teirauties apie dalykus, nuo kurių priguli jo kūno ir dvasios išganymas?

Ligšiol juk katalikui leidžiama buvo manyti apie prakilniausius ir svarbiausius dalykus, vien išsizadėjus savo sprendimo.

Pabaigęs su laisvu manymu, Schell rašo dar apie teologiją, apie šventojo rašto aiškinimą pagal bažnyčios tradiciją, visai nesutinkančių su šių dienų mokslu. Jis nurodo dar ant šių dienų katalikų kunigų neišsiplėtojimo ir ant jų neaiškaus padėjimo tarp kitų žmonių, kuriems turėtų vienok vadovais būti. Baigdamas savo raštą, Vuerzburgo universiteto rektorius reikalauja bažnyčios atsiliuosavimo nuo per daug rūpestingos Rymo globos. Vienybė toje prasmėje — rašo jis — žemyn smelkia: reikia duoti laisvę rasoms ir tautoms, nuomonėms ir būdams. Būtų didžiausias laikas organizuoti visur tautiškas bažnyčias. Vokietija galėtų pradžia padaryti, įveždama savo kalbą į liturgiją.

Rymas, iškeikdamas Schello raštą, liepė jam atšaukti parašytąjį ir tylėti. Schell atšaukė ir nutilo. Bet jo raštas, sykiu su Heckero knyga, plačiai atsigsarsėjo daugybėje kunigų širdžių.

Ypačiai Prancūzijoje panašaus turinio raštai ėmė dygti, kaip grybai po lytaus. Turinaz, vyskupas iš Nancy, nusprendė, jog Kanto filozofija, Kanto kritika gryno proto esančios pačia visų „tų nelaimių“ pradžia.

Nuo Kanto laikų — rašo Turinaz — mes supratome relatyvišką žmogaus sprendimo teisybę. Supratęs tą dalyką, lengva suprasti

jau ir kritikos tiesų platumą. Tikėjimas, aiškinimai švento rašto, istorija, viskas tampa dabar kasdien iš naujo perkratinėjama.

Susitinkame ir su tokiais protavimais, kaip kunigo Loisy, Sorbonne'os profesoriaus: Lengva suprasti kiekvienam, kad christijanizmas turėjo tobūlities, prisitaikyti prie žmonių supratimo ir papročių vien jau dėl tos priežasties, jog teip plačiai jis yra išsiskleides. Pagal istorijos nurodymų negalima buvo dagi svarbesnėms doktrinoms visuomet akiai prisilaikyti švento rašto žodžių... Dagi idėja užgimimo visai tobūlos doktrinos, kurios vėlesniais tyrinėjimais ir prityrimais dar daugiau išstobūlini negalima būtų, — yra visai kvaila. Tai klauskimės, kodėl turėjo mūsų tikėjimo tobūlinimos nustoti sykiu su paskutinio apaštalo mirtimi?

Mgr. Mignot vėl rašo: — Daugumas katalikų yra susirūpinęs tuo, jog jau šių dienų mūsų pažiūros į mokslą sutinka dažnai su heterodoxų ir nekrikščioniškų mokslininkų pažiūromis. Bijosi įvedimo „protestantizmo“ ir „racionalizmo“ į katalikų bažnyčią, bet tokie barbarizmai nekliudys mokslui būti vienam ir pertikrinti lygiai žmogaus protą, kaip ir rimtą teologiją, pasisavinti kiekvieną teisybę, iškur ji neišdygtų. —

Toks Mgr. Mignoto išsitarimas puikiai nurodo skirtumą tarp šių dienų ir senųjų laikų bažnyčios.

Rugsėjo m. 15 dienoje 1902 metų laikraštis *Revue blanche* atspaudino kunigo Marcelio Heberto, katalikiškos Paryžiaus mokyklos direktoriaus, straipsnį, pavadintą: Atsiminimai iš Asiziaus. Klausimuose ir atsakymuose išguldo Hebert beveik visą krikščionišką mokslą. Stengiasi jis nutildyti abejonę apie tikėjimą, kylančią šiandien kiekvieno apšviesto žmogaus galvoje. Trumpame strapnyje nėra vietos įsigilinti į smulkmenas. Turime pasikakinti keliais išsitarimais, duodančiais supratimą apie visą veikalą.

— Vietoj kalbėti apie Dievą-ypatą, kalbėkime — rašo Hebert — apie amžiną Tiesą, kuri įvykdo pasaulėje visą grožybę, dorą ir teisybę. Malda būtų tuomet ne egojistiškas elgetos meldimas, bet energiškas stengimosi įvykinti viską, kas yra dora, prakilnu ir teisinga. Juk mes nebemokame dabar garbinti to begalo teisingo Dievo, kurs baus už nuodėmes lig ketvirtos kartos!... Tą Dievą, kurs kankįs per amžius pragarą ugnyje tuos, kurie jo nemylėjo!... Juk aišku, kad mes jau nebegalime likti neįješkoję augštesnio ir dorėsio supratimo apie Dievą. —

Vyskupas iš Nancy, įertzintas tokiais savo kunigų raštais, meta anatamą ant visų — „kurie neįtiki, jog Vatikano koncilijus yra gavęs,

kaipo šventas, visas šventojo rašto knygas, su visomis jo dalimis, surašytomis ir suskaičytomis ant Tridento konciliaus.“

Bet toks bauginimas nieko negelbėjo. Kasdien beveik pasirodo raštai, skelbiantieji dogmų evoliuciją pagal Kanto filozofijos, arba nurodantieji istoriškas ir moksliskas šventojo rašto klaidas. Kiti eina dar toliau: nurodo, jog Maižėšius visai nėra nieko parašęs. Jog mozaizmas visai nėra tikėjimas, Dievo apreiškimas, bet vien mišinys tiesų, papročių, mokymų, Egipte surankiotų ir žydų pasisavintų. Jog kitos knygos, kaip antai Ruthos, Jobo, Esteros, tai skyrium tik surašyti romanai ir poemos. Naujamjame vėl testamente, pagal naujų istorijos tyrinėjimų, ketvirtoji evangelija visai nėsanti Jono Evangelisto rašyta, bet kito kokio jo pavardžio, kurio žodžiams visai nėra reikalo tikėti. Toje evangelijoje juk yra išguldyta vienybė tarp Tėvo ir Žodžio, kuri, kaip dabar patirta, visai Jėzaus nėkuomet nebuvo skelbiama.

Bet ne vien paprasti kunigai teip griauė griauė bažnyčios pamatus, bet yra ir vyškupų, kuriems teipgi prietarų pančiai per daug protą ir širdį nuveržė.

Mgr. Le Camus, vyskupas iš La Rochelle, rašo savo seminarijos rektoriui: — Reikia įvesti visą reformą išguldomų seminarijoje mokslų. Reikia juos daugiau pritaikyti prie šių dienų visūmenės reikalų, duoti daugiau gryno mokslo, nes atsirado pas mus daugybė neišrištų klausimų, kuriuos reikia gerai apsvarstyti. Apie šventąjį raštą vyskupas Le Camus pridėdą: — Būdas, koku jis tapo surašytas, rytiečių genijus, su per daug išsiplėtojusia fantazija, ir neaiškumas smulkmenuose, kopistų klaidos, kitur vėl poetiška forma, žilos senovės pažiūros ir anų laikų papročiai prisideda prie apsunkinimo jo turinio supratimo. Patariu geriau susilaikyti su paaiškinimais, nekaip aiškinti vaikiškai, neteisingai ir neužtektinai. —

Galima būtų išskaityti ilgą eilę kunigų raštų, kurie paskutiniaisiais laikais, pasinaudodami mokslu, mazgą po mazgo ardo teip mitriai suregsta katalikystės tinklą, bent tokios katalikystės, kuri priešinasi mokslui ir progresui.

Ne vien raštuose, bet ir darbuose protestuoja 20 amžiaus kunigai prieš supelėjusias pažiūras. Rugpiūčio mėnesyje 1901 metų daugiau 700 kunigų susirinko Bourges'o mieste (Prancūzijoje) susiprasti, pasižinti. Tame susirinkime, dvasiškos vyresnybės neleistame, buvo keliami klausimai apie naujas filozofijos ir teologijos sroves, apie naujus švento rašto aiškinimus, apie sociologiją. Susirinkimas tapo atliktas seminarijos sienose, ku-

rioms teko išgirsti daug tokių dalykų, prie kurių klausymo nėkuomet seniau nebuvo pratinamos. Kunigas Bizot pranešė apie priežastis, dėl kurių, jo nuomone, bažnyčia nustojusi savo įtekmės ant žmonių. Jis nesibijo ištarti tokius užmėtinėjimus: — Bažnyčia nėkuomet nenorėjo pamesti savo senoviškų papročių, todėl šių dienų visūmenė susitvėrė be mūsų ir dagi, galima sakyti, prieš mūsų norą, o mus kankina dabar jos pasielgimai su mumis.

Katalikų kunigai nesirūpina šių dienų sociališku judėjimu. Juzdamies būtinai visuomenei reikalingi, išmokė ją apsieiti be savęs ir sprendžia dabar visai neteisingai apie savo užsivilimo priežastis. Kunigai meta kaltę ant žmonių, pamiršdami, kad tie patys žmonės esti visuomet vien sąlygų vaisiais. —

— Draugai! — šaukia tas pats kunigas Bizot į susirinkusį klėrą — mes permaža numylėjom savo 19-tą amžių: mes nuo jo reikalavome, ko jis mums duoti negalėjo. Reikėjo mums prisidėti prie suteikimo jam laisvės, o mes stengėmės jį pančiais apkaustyti. Reikėjo mums padėti jam taisyti kelią, o mes jį stengėmės užkirsti. Jis perdaug didžiavos savo mokslu, o mes perdaug nekantravome dėlejo pakylėdimų. Mes nesupratome nė jo jauno entuziazmo, nė jo narsumo. Perdaug skandinome jo nuodėmes, permaža džiaugėmės jo prakilnumu.

Draugai! Jis buvo begalo nulaidžios širdies, jis verkė su visais nelaimingais, jis priešinos visoms neteisrybėms... jis buvo už visus atviresnis. Mes nemokėjome prisasavinti jo doros. Tik keli atskiri kunigai buvo pakėlę už jį balsus, bet jie paliko be pasekėjų. Kiti visi stengėsi, patraukdami prie savęs dūšias, duoti joms iliuziją tikro gyvenimo, kurio juos teip buvo ištroškusios. Įvyko iš viso to vien painės ir neuzteks kelių kartų darbo išdildymui visų tų nesupratimų. Bažnyčia ir devynioliktas amžius panašus yra tame atvejyje į vyrą ir pačią, kurių būdai nesutinka ir kurie, jieškodami iliuzijinės laimės, mina pasiekiamąją po kojų... Juokingas padėjimas, bet sykiu ir skaudus! —

Kaip matome iš tos prakalbos, kunigui Bizot rūpėjo sunaikinti tarp kunigų perdaug didelį supratimą (chroniška Lietuvos kunigėlių liga!) apie savo luomą, kuri, nieko nesimokydama, savo puikybėje norėtų dalyvauti ir spręsti apie mokslą ir apie politiką.

Per tą-pat susirinkimą Bourges'o mieste tapo pakelti ir amerikanizmo ir kantizmo klausimai, teipogi klausimai apie laisvą manymą, sąžinės tiesas ir apie iškeiktuosius mokslus. Nutarė visi, jog laikas kunigams pamesti deduktyviškąjį ir a priori principą ir jog reikia pasirūpinti arčiau pasižinti su mokslo tiesomis

ir jų kritika. Reikia prisitaikyti prie amžiaus dvasios, prie filozofijos, politikos, arba stačiai išsizadėti gyventi. Nes jeigu katalikystė nebeturi jau savyje tiek spėkos, kad galėtų iš tikrųjų prisidėti prie išsiplėtojimo šių dienų civilizacijos — tai ji yra vien gėstantis žiburys, kuris beliepsnoja savo paskutines vandas.

Galima numanyti, jog tokie kunigai demokratai, sociologai, progresistai ir toliau nesnaus.

Pagrįžęs iš to susirinkimo kunigas Hijacintas Loyson rašo: — „Bent išmušėme spragą prietarų rūme.“ — Kiti atranda spragą persiaurą dar esant ir stengiasi jaunesnę kartą auklėti naujoje dvasioje. Laikraščiuose, knygose visur nesiliauja skelbęsavo persitikrinimų.

Vienam jaunam klėrikui, skaitančiam tokius raštus, išsiveržė žodžiai:

— Ar negalima būtų sutverti kunigų kuopos, kuri persikrikštijus į žmones stengtųs sutraukti tos baisios sistemos pančius, verčiančios kamendorių manyti klebono protu, kleboną vyskupo, o vyskupą vėl augštesnės valdžios?!

Vėl kunigo Naudet iš Angers žodžiai, ištarti dideliame susirinkime: — Aš prigiliu prie šių dienų bažnyčios, bet ne prie tos, kuri buvo prieš šimtą metų. —

Seniau būtų netrukę atskirti tokį heretiką nuo bažnyčios, o dabar jau yra kenčiami seminarijose (žinoma dar ne Lietuvoje!!) ir tokie klėrikų užrašai:

— Jau yra žinoma, jog Maižėšius nėra parašęs penkių senojo rašto knygų; neužilgo duos mums išaiškinimus apie prigimties tiesas; mokslas netrukęs įstengs išaiškinti stebuklus, evangelijose užrašytus.

Visi senovės pažiūrų kunigai, kartu su Rymu, mėgina visokiais būdais sulaikyti tą naują srovę. Bet ant visų jų šauksmų, tardymų, keiksmų atsako ramiai laikraštis *l'Etincelle religieuse et libérale*: — Męs pripažįstame Petro įpėdinį už visos bažnyčios galvą, vistiek, ar jis Ryme arba kitur gyventų; jis laiko augštai iškėlęs tikėjimo šviesą, užlaiko dogmus, juos aiškina ir skelbia; jis sulaiko vienybėje visą bažnyčią, bet ne jo priedermė mus valdyti, mus tironizuoti, mus išnaudoti.

Mums nereikalingi jo kardinalai — teistojai. Męs, trokštame, kad Dvasia šventa neklaizdotų vien po italų smegenis, pilnus veidmainystės. Męs geidžiame visur tautiškų bažnyčių, suvienytų tarp savęs, bet nepriklausomų ir atliuosuotų nuo svetimo autoriteto.

Tokie yra maž-daug kantresnių kunigų balsai, bet yra nemaža ir tokių drąsuolių, kurie, nebepakeldami pančių, juos varžančių, ir nebeamatydami jokios naudos iš savo darbavimos, stačiai meta kunigystę. Per paskutinius ke-

turis, penkis metus drąsiai galima suskaičyti Prancūzijoje po 200 kunigų, kasmet atsisveikinusių su savo pašaukimu.

Marseille miesto buvęs kunigas André Bourrier įkūrė laikraštį *Le Chrétien français*, pašvęstą vien tokių kunigabuvių reikalams ir pasipasakojimams. Tas laikraštis, pasistatęs sau už tiksłą aiškiai skelbti tų drąsuolių padėjimą, priima ir talpina net išmėtinėjimus, jiems daromus, nors jie būtų skaudžiausi ir brutališkiausi.

Bet didžiausią atidą pritraukia prie savęs laiškai, tų pačių exkunigų rašyti. Randame ten jų vidurinės kovos atbalsius, atbalsius visų tų kančių, kol protas ir sąžinė privertė juos sutraukti pančius, rišančius prie bažnyčios. O kokia ateitis šypsoi tokiems žmonėms? Daugumas iš jų yra priversta likti prastais darbininkais ir tai dažniausiai amžiuje nuo 40 iki 50 metų, yra priversta pakelti sunkius darbus ir kovas uždirbimui kasdieninio duonos kąsnio. Bet jie nesibaido nė sunkiausio amato. Yra tokių, kurie, metę puikias vietas, dabar Paryžiaus gatvėmis traukia sunkiai prikrautus vežimus. Yra vėl tokių, kurie grįšta į savo tėviškę, į sodžių, prie pamestos tėvo žagrės. Kiti vėl mažuose kambariuose, Paryžiaus arba kitų miestų pastogėse, minta perrašinėdami rankraščius.

O kiek dar tokių-pat pasilieka kunigais vien dėl baimės pakelti kovą su apystovomis, bijodami užgauti savo apostazija savo motinas, tėvus, gimines, ir, nupuolę dvasiškai ir nusimine, pildo savo kunigų priedermes?

Privesti čia faktai nurodo aiškiai, jog plačioje pasaulyje šių dienų bažnyčia nebėra ta pati, kuri buvo 15 arba 20 metų atgal ir kurią pažinojo mūsų tėvai. Pats Mgr. Turinaz, vienas iš ištikimiausių popiežiaus tarnų ir drąsių jo sosto apginėjų, rašo: „Reikia skaičyti, jog dalis aprašinėjimų apie apsiereiškimus mūsų bažnyčioje yra daug, perdaug padidinta, bet, skaitant ir teip, vis-tik padėjimas yra baisus.“

Teisybė, jog judėjimas tarp kunigų rasi vien Austrijoje dar tėra teip išsiplatinęs, kaip Prancūzijoje, bet ir po-pat popiežiaus šonu nauja dvasia nesnaudžia.

Štai kunigo-italo Murri žodžiai: — Męs, Italijos katalikai, esame laisvi. Užtat, jog mokėjome patįs būti laisvi, leidžia mums ir valdžia laisvais būti. Konstitucija ir bažnyčia suteikia mums tiesas, reikalingas mūsų programui išdirbti. Dieviškuose dalykuose kas begali šiandien prisitaikinti prie stambeldiškų senovės papročių, prie juridiškų pažiūrų, kurios remiasi ant senovės romaniškų įstatymų, arba prie filozofiškų ir teologiškų idėjų, iš-

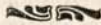
galvotų mūsų mokyklose, kuriose viešpataujanti nuo senovės vienuolinių tvarka, privedė visai prie degeneracijos ir sugvėrimo. Kas gali, pagaliaus, besutikti su visais tais sistėmis, santikiais ir politiškomis simpatijomis, su supelėjusiais senų sistemų drumzlais, su paviršutinėmis formomis, su stebuklų iliuzijomis?

Nuo visų tų kliūčių reikia bažnyčią paliausoti. Katalikystė rūpinas ir laukia to paliuosavimo. Kritika, šventojo rašto išguldinėjimas, bažnyčios istorija, viskas atsinaujina, taisosi, iššaukdama vien nusiminimą pas nesuprantančius jokios tolerancijos atžagarėivius.

Kunigas Murri, žinoma, yra savo vyresnybės peikiamas, bet papeikimai nėkuomet neužgesino liepsnos naujų idėjų, kurios veržiasi prie šviesos.

Štai trumpa peržvalga šių dienų bažnyčios padėjimo pas kelias tautas. Jeigu toliau dairytumės, rastume visur tokį-pat dvasių nekantravimą. Visur aiškus veržimosi prie naujų, tobulesnių formų, metimas senų.

Vienu žodžiu, visur judėjimas, visur gyvenimas, skubiniai žengias tolyn su užlaikytu krūtinėje iš nekantrybės kvapu, su smarkiai plakančiomis plastomis (pulsais) nesiliaujas jieškojys vis naujų, vis artimesnių takų prie šviesos ir tobulybės. B.

Mūsų kalendoriai.

II.

„Nauji Kalendoriai“ 1903 ir 1904 metams. (Abu P. M. sutaisytu ir išleistu Tilžėje.)

Patyręs, kad išėjo nauji „geografiški“ ir „statistiški“ kalendoriai, pasiskubinau įgyti juos, tikėdamas rasti bent kiek daugiau žinių apie Lietuvą, kurią mes patįs teip maža tepažįstame. Bet labai teko nusistebėti, kada ten nieko panašaus beveik nesuradau. Radau tik keletą statistiškų žinių apie Lietuvos gubernijas (— 1903 m. kalendoriūje), o teipgi Basanavyčiaus, Baranauskio ir k. lietuvių rašytojų fotografijas su tam tikromis iš jų darbų ištraukomis (1904 m. kalendoriūje) — ir tai buvo beveik visas mano lietuviškasis kalendorių radinys.

Nežinau, kokį tikslą turėjo autorius, statydamas pernykštį kalendorių. Gal jis tikėjosi apšviešias paprastą Lietuvos skaitytoją, darbo žmogų, (tikiuos, kad kalendoriaus autorius turėjo jam pašvęsti savo darbą), suteikdamas jam apskritas žinias apie žemę, jos plūtą, vidurius, apie augalų ir gyvių atsiradimą ant žemės? Galbūt jis tikėjosi pakakįsias prigimtą žmogaus įstabumą statistiškoms žiniomis apie žemės gyventojus pagal veisles ir tikėjimus, apie greitumą sekundoje

nuo slieko iki elektros? ... Gal autorius tikėjosi užinteresuosias savo skaitytojus geografiškai-statistiškoms žinioms apie gyventojus, upes, kalnus, Europos, Azijos, Afrikos, Amerikos ir Australijos viešpatystes? ...

Pirmų-pirmiausia, autorius pamiršo, kad paprastas mūsų skaitytojas „neapims“ milžiniškų skaitlinių, kuriomis pripildytas visas kalendorius, o jeigu kuris ir „apimtų“ kokią skaitlinę, tai ji maža tepasakys neišplėtotam jo protui. Skaitlinės ir statistika apskritai yra geras daiktas, bet tik kaip iliustracija, paaiškinimas tam tikro aprašymo, teksto.

Kas apie Lietuvos statistiką, tai autorius, sendamas žinias iš labai drumsto šaltinio (Памятныя книжки), nepasistengė net nė tam tikrai jų sutvarkyt.

Labai gaila, kad autorius teip pamotiškai apsiėjo su Prūsų Lietuva: neskaitant lietuvių skaičiaus (ar tikro?) mes nieko daugiau apie Prūsų Lietuvą negauname iš jo kalendoriaus patirt.

Likusieji „Naujo Kalendoriaus“ skyriai yra pašvęsti praktiškiems reikalams. Kai kurie gali būti ir naudingi, kaip antai: tolumus vandens keliais, Maskohijos gelžkelių prekės, metalų, arba naugių, prekės ir t. t.

Jeį pernykštį kalendorių vadino geografiškai-statistišku, tai šių metų kalendorių priderėtų pavadinti fiziškai-statistišku.

Čia pirmą vietą užima astronomija; ji teisybė, yra įdomi, bet maža tesuprantama žmogui, neturinčiam dar nė aiškaus supratimo apie paprasčiausius aplink jį esančius daiktus.

Toliau seka skyrius „Žemė“, kur autorius papasakoja mums viso žemės kamuolio istoriją, bet turbūt bus pamiršęs, kad mes dar nežinome nė savo krašto istorijos; išskaitliuoja, kiek pasulyje yra kalbų ir tikėjimų, bet nė neprisimena apie lietuvišką kalbą ir jos tarmes; pasakoja apie didžiausius pasaulio paminklus, bet tyli apie mūsų sentėvių paminklus.

Paskui autorius labai aiškiai, suprantamai ir net užimančiai papasakoja, kaip gyveno priešistoriškas žmogus, bet-kur kas būtų buvę naudingiau, jei būtų autorius pasistengęs surišti tai su priešistoriškąja mūsų tautos ir krašto gadyne.

Sulyginę šių metų kalendorių su pernykščiu, turime vis-tik pasergėti, jog pirmasis padarė žingsnį pirmyn. Ateinančiųjų metų „Naujame Kalendoriūje“ autorius žada patalpinti plačiausias statistiškas žinias iš Lietuvos. Bet ar vėl teip-pat jos bus sutaisytos ir teip-pat sausos? Ir kam, kokiam skaitytojui toks darbas skiriamas? ...

Paskutinio klausimo nėvianas rašytojas, rengdamas koki-nors darbą, neturi pamiršti, — ant jo turėtų kaip reikiant atsakyti pa-

galvojęs ir p. P. M., jei bežada toliaus išleidinėti savo kalendorius.

Reikia pripažinti; jog kalendorių autorius šiek-tiek vis-tik stengiasi pataikyti tikrąjį kelią, ir reikia tikėtis, kad jis turi tikrai gerą norą suteikti žmonėms daugiaus naudingų žinių, bet visa tai daro perdaug paviršutiniškai, apgraibomis. Išrodo net iš pačių kalendorių, kad autorius, nė mokėte nemoka savo surinkto materijalo kaip reikiant suvartoti, su naudoti ir apdirbti...

Visam p. P. M. darbui stoksta, apskritai, populiarisškumo ir ypačiai tam tikro, gerai išdirbto ir apdirbto, pliano...

Gal toksai darbas nepakeliamas yra greitame laike vienai ypatai, bet tuomet jo atlikimui priderėtų susitelkti kelioms ypatoms, gerai (nb!) žinančioms savo dalyką, o tąsyk, reikia tikėtis, ir patsai darbas išeitų daug vertėsnis ir naudingesnis, negu tai dabar galima pasakyti apie ikšiolaikinius „Naujus Kalendorius.“

J. P.

LITERATŪROS SKYRIUS.

Laimės, laimės!

Iš užrašų.

„Ir palikau kaipo žvirblis, kurs patsai vienas gyvena ant stogo.“ Teisybė, gyveną aplinkui ir daugiaus panašų į mane dvikojų, bet tarp jų ir manęs nėra nieko bendro, nėra, kaip sako, nė silpno voro ryšio. Kada aš netyčia, ar reikalo priverstas įsimaišau į jų tarpą, jaučiuosi da labiau vienas, negu savo tyliame, nykiame, tarytum išmirusiame kambaryje. Maža tekalbame. Ir apie ką gi man su jais kalbėti? Vadina jie mane žmogumi be „tono“, daug apie save manančiu, svajotoju ir net paiku, — žmogumi, kuriam trūksta, kaip išsitarė mano kaimynas, vieno šulo. Tevadina, tepravardžioja!... Esu vienas. Daug skaitau, arba vaikščiodamas po savo mažą kambarį atsiduodu griaužiančioms širdj mintims. Liūdnos, liūdnos tai mintjs, pilnos kartumo ir pesimizmo! Nuobodu, liūdna, sunku, juo sunkiau, kad nėra kam pasiguosti, nėra nuo ko išgirsti jautresnio žodžio.

Kad rasčiau bent kokią esybę, mokančią jausti ir suprasti kitų jausmus, — esybę, su kuria galėčia pasidalinti jausmais, nuomonėmis, geismais, rūpesčiais, mintimis ir svajonėmis!...

Jos vardas Anielė. Myliu tą vardą, bet da labiau myliu to vardo nešiotoją, myliu teip, kaip tikt galima mylėti tokią jautrią, nekaltą, padorią, prakilnią esybę, kokią yra Anielė. Myliu ją, nors stengiuosi tą jausmą paslėpti ir apmalšinti... Ir ji mane myli, — žinau, jaučiu, kad myli, nors slepia... slepia, nes nor apgauti save ir ypata, kurią numylėjo, nes supranta, kad mudviem negalima mylėtis. Dėlko? Mudu — vargdieniu... Supratova tai ir tyliva... Anielė šneka, kad šioj gadyneį tikra laimė negalima, nes perdaug, girdi, garsus esąs nelaimių, vargų, skausmų, skriaudų ir eksploatacijos

balsas... perdaug, girdi, slogi esanti valdžios ranka, perdidelis nužeminimas, paniekinimas žmogaus, kad jis galėtų džiaugties laime. Laimę varžo gailestis dėl nuskriaustųjų, nuliudimas dėl atsikartojančių kasdien neteisybių, slėgia ją neteisi spēkos ranka... Štai, kaip ji šneka!

Atlankėva šiandien ežerą. Ji mėgsta ežerą. Buvo vakaras. Toli už miško martytė-saulė slėpė savo apkaitusį veidą, siūzdama atsiveikinimo bučių apliūdusiai prigimčiai. Sublizgo sidabriniais jos spinduliai ant vandens paviršiaus; špyterėjo vilnjs; bangų daužymas liovės; ežeras apsimalšė, bet ne ilgam. Pakilo vėjelis ir vėl ėmė šėlti neramūs vandens.

— Teip lyginai žmogus daužos, mėtos, jieško, nerimsta, nesupratęs gyvenimo tikslo — tarė, rodydama rūstai į banguojantį ežerą.

— Bet kame gi yra tas tikslas? — paklausiau aš.

— Kame?! — nusistebėjo ji. — Pasi-klausk savo prigimimo; ką jis tau sako, ko nori?

— Laimės! — tariau pamąstęs.

— Tai ji ir yra gyvenimo tikslas — pa-braukė ji.

— Bet kame yra ta laimė? Juk ne visi vienaip ją tesupranta: vieni mato laimę turte, kiti meilėje, treti darbe ir sveikatoj, ketvirti pramogose, puotose, penkti laisvėje, šešti tarnavime Dievui, septinti kitų laimėje ir tt. — pradėjau prieštarauti. Vos-ne-vos pasergimas nusišypsojimas perbėgo per išbalusias jos lūpas. Patylėjusi valandėlė tarė:

— O varguose, kančiose, persekiojimuose ar teipgi gali būti laimė?

— Tai parodė mums pirmieji krikščionys: keždami dėl laimės, jie buvo laimingi.

— O mirtyje? — toliaus klausinėjo.

— Abejoju, nors kai-kurie Magometo ir Kristaus pasekėjai regėjo ir tame laimė.

— O aš, — pakeldama balsą tarė ji, — prie jų priskaitysiu da ir aną bedalį varguolį, kuriam teliko tikt viena viltis — grabas. Bet dėlko — toliaus tęsė ji — tame, kame

kiti mato nelaimę, jie mato laimę? Dėlto, kad vieni už vargus, kančias, skriaudas ir mirtį tikėjosi gausią duosnų užmokesnį, kiti, kad nematė iš vargų ir kančių jokio kito išėjimo. Taigi tokį keistą laimės supratimą išdirbo jų smegenyse tam tikros gyvenimo sąlygos, įtekmės — tikėjimas ir vargas. Ne apie tokią laimę, kuri priguli nuo gyvenimo sąlygų, apystovų ir įvairių įtekmų, aš čia kalbu, nes tokios laimės nesuprantu. Nematau laimės ir turte, nes ar gali vienas turtas duoti laimę? Ar gali duoti laimę meilė, šeimyna, jeigu joj nebus duonos, sveikatos, ramumo, matysi aplinkui tik skriaudas ir vargą, girdėsi tik dėjavimus ir keiksmą, turėsi juodą sąžinę. O pramos, puotos. Jos teuzmigdo tik kai-kurį laiką tikrus prigimtus žmonių geismus — jos laimės neduoda. Neduoda mums laimės nė išpildymas savo pareigų, kaip mano kurie-ne-kurie, nė kitų laimė, kaip sako kiti, nė tarnavimas Dievui, kaip tvirtina tretį; išpildymas pareigų gali suteikti mums pasikakinimą, kitų laimė — šiokį-tokį suraminimą dorai ir geidžiančiai kitiems gero širdžiai, o atsivadimas Dievui — viltį būsimosios laimės tikintiems, bet ne pačią laimę. Žodžiu, nė tarnavimas Dievui, nė mūsų dorybės, nė išpildymas pareigų, nė įvairios pramos, nė kitų laimė, nė pakakinimas vieno ar kito kūno ir dvasios geismo laimės neduoda, nes ji yra pakakinime visų prigimtų mūsų geismų, kaip kūno, taip ir dvasios. Tik tokią laimę aš suprantu, tik tokios laimės aš pageidauju, — laimės natūrališkos, nelaužomos gyvenimo vėjais . . .

Teip ji kalbėjo. Aš gi klausiausi ir netikėjau.

Atlankiau sergančią našlę. Ligonė gulėjo nešvarioj lovoj, užsiklojus susuodusiais skarmalais. Prieš lovą ant kėdės stovėjo vandens puodelis, uždengtas juodos duonos pluta. Tai ligonės pietūs. Grinčioje šalta, oras slopus. Ant molinės šlapios aslos sėdėjo trejetas mažų, apskretusių, išalkusių vaikų. Tylėjo vargšai čiulpdami pirštus. Patyriau, kad nuo ryto dar nieko nebuvo valgę, o buvo jau vakaras.

— Mama, leisk, nors pabėgiosime! — išdrįso vyresnieji paprašyti ligonės; valgyti neprašė, nes žinojo, kad nėra ko valgyti.

Papasakojau apie našlę Anielei. Mano žinia sunkų padarė ant jos įspūdį, bet nunistebino. Matyt, kad tai nebuvo jai naujiena. Išklausiui panorėjo pati atlankyti ligonę, o vėliaus pasirūpino ir jos pagalba.

Mėgstu žiūrėti į Anielę, ypač jeigu ji ką nors dirba ir mano žiūrėjimų nepasergsti, o gal pasergėti nenori. Jos baltas, kiek pageltes, poilgas veidas, plati kakta ir juodos didelės akys. Tiedvi aki niekad nesijuokia. Kada ji šneka, jiedvi į mane taip meiliai ir su atyda žiūri, tarytum saugoja, kad nė vienas jos žodis neitų ant vėjo. Ir iš tikro, ji nemėgsta bereikalo aušyt burnos. Rūsta, rimta, puiki.

Papasakėjo ji man apie našlės mirimą. Jos vaikai pasiliko našlaičiais. Kas su jais bus, kur jie pasidės? Anielė ir nesveikuoja, bet dirba; ką darys, kad duonos reikia. Bežiūrint į ją ir beklausant jos pasakojimo apie našlės mirimą, atėjo man į galvą paika mintis: o ką, jeigu Anielė numirtų?! . . .

Kada išeinu ant gatvės, rodos man, kad žmonės, žiūrėdami į mane, šaipos, rodo mane vienas kitam, daro apie mane keistus paser-gėjimus, apjuokia mane. Tegu sau! . . . Einu, tarytum ko baidydamos, į žinomą namelį, ramindamas save šviesiomis viltimis, bet kankinamas liūdnu nujautimu. Esu tarytum girtas. Nesuprantu, kas su manim daros. Galvoje koks tai neiškumas, tarsi ūkanos apsupo smegenis. Ausyse girdisi nuobodus, vienodas skambėjimas. Miegu maža. Kartais girdžiu miegę šaukiantį mane jos balsą. Pašoku, klausaus . . . Tik kuriam laikui praslinkus susiprantu, kad tai klajojimas.

Jau praslinko dvi savaitai, o Anielė vis serga. Josios juodos akys įdubo da gilyn, veidas pagelto ir išsikišo į pryšakį, menki, ploni pirštai da labiau suliesėjo. Guli nejudėdama, be žado . . . Jos protas miega, bet geismų neįstengė užgesinti liga. Geismas verda. Viskas, ką pirma slėpė iš rūstumo, dabar kai vanduo išsiveržė į viršų. Tarsi apkvaitęs klausiaus jos nusiskundimų, jos troškimų . . . Klausiaus, kaip ji kalbėjo apie gyvenimą, apie laimę, kaip ji tikėjo į gyvenimą, į jo laimę, kaip troško tos laimės sau ir kitiems ir kaip ji sunkiai nusivylė . . .

Pasakėjo, kaip geidė pirmo pabučiavimo, kaip geidė priglausti prie ko artimo savo mylinčią krūtinę, kaip geidė myluoti, mylėti ir būti mylima. Ir visi tie norai turi pasilikti vien tuščia svajone!? Skundėsi, kad kojos tirpsta, rankas nuo darbo suka, miegas akis merkia, o neuždirba nė tiek, kad galėtų kaip priderant pavalgyti, ramiai ir šiltai išmiegoti; bet prisiminusi velionę našlę kaltino save, kaipo egojistę, neteisingai vaitojančią, nes jos, girdi, dienos buvusios daug giedresnės, negu daugelio kitų.

Apgailestavo, kad pasaulėje daug godumo, pavydo, neapykantos, skriaudų, neteisybių, daug vargų, nelaimių, bet vis tikėjos, kad galų gale žmonių ydos ir vargai pražūsią, žmonės pažįsią savo tikrąjį tikslą, laimę, ir išmoksią prie to tikslu eiti, bet jos jau tuomet nebebūsią. Toji paskutinė mintis, drauge su persitikrinimu, kad dėl jos jau laimė žuvusi, kaip yla varstė jos širdį. Kaip skęstantis griebias už šiaudo, teip ji raši už paskutinės vilties, ir garsiai maldavo: „Laimės, laimės, aš laimės noriu! Duokite man ją! . . . Beširdžiai! užgrobėte ją . . . O žmonės! Argi šis vergo gyvenimas, liūdnas kaip naktis, jau viskas!“ Ir apgarbtydama sunkias savo gyvenimo dienas ramino vis dar save:

— Tu neapleisi manęs . . . gyvėsiva abudu! Tu mano . . . ar mano?

— Tavo, Aniele, tavo!

— Pasistatysiva mudu tę, ant ežero kranto mažą butelį, — tę, žinai, kur mudu sėdėdavova, tę prigimtis teip puiki, ežeras liūliuoja . . . po jo paviršiį siautoja silpnas vėjelis, o tę, toli, miškas užia, šakelėmis linguoja! . . .

Ir jos fantazija aiškiais dažais piešė išsvajotą laimę . . .

Sako, kad ašaros palengvina sopulį. Jei teip, tai prigimtis nuskriaudė mane: pavydėjo man ašarų. O verkčia, verkčia, — gal palengvinčia širdies skausmą! Buvau pas Aniele. Kančios pasiekė augščiausią laipsnį. Pabėgau . . .

Anielei buvo nesulyginamai geriau. Kada įėjau į jos kambarį, ji man nusišypsojo ir akimis pašaukė prie savęs. Rūstas ir liūdnas prisiartinau, netikėdamas tai ligos atmainai.

— Gerai, kad atėjai, — tarė, — teta ramiau galės miegoti (jai sergant dažnai pas ją atsilankydavu jos teta).

Ir valandžiukę patylėjusi paklausė:

— Ką aš šnekėjau šias dienas?

— Daug pasakoti, Aniele, daug! Šnekėjai apie laimę, apie . . .

— Ar tu tiki į laimę? — pertraukė ji.

— Tikiu, Aniele, tikiu! pasitaisyti, o mudu būsiva laimingu . . . — pradėjau aš.

— Tu manai . . . o gal aš numirsiu?!

— Ak, ne, ne, ne!

— Juk giltinei kelio neužkirsi.

— Ak, ne, ne, tu nemirsi, ne! — prieštaravau, tartum jos mirtis prigulėjo nuo manęs.

— Tegu ir teip! — greitai pradėjo pašnabždomis: — Kam mirti? Aš gyventi noriu, laimės noriu! Baisias patyčias darytu prigimtis, siūzdama dabar man mirtį! Ką gi

ji davė man, kad nori pertraukti mano gyvenimo ryšį? Kam davė ji man gyvastį? Argi vargams ir skausmams, svajonėms ir tuščioms viltims?! Ne, ne, žmogus geidžia laimės, ar girdi — laimės, ir sutvertas jis laimei! Laimė — gyvenimo tikslas, idealu idealas! Kiti sako . . . ką jie sako? Sako, kad ant žemės negali būti laimės, tikros: ji esanti dangūje . . . vark, kentėk, o besitikėdamas dangaus laimės būsi laimingas ant žemės! Cha, cha! Tikėkis, vilkis . . . nėra ant žemės laimės! Kaip nėra? . . . o jei nėra, tai gali būti, privalo būti! Sako: pasišventimas ir meilė privalo būti gyvenimo žvaigždė! Kas tai yra pasišventimas ir meilė? Tai yra — dirbk ir triuskis kitų labui, išsižadėjęs savęs. Cha, cha, cha! Prakilnuš geismai, auksinės svajonės, bet tik svajonės! Dėlko? Dėlto, kad žmogus daugiau negali kitų mylėti, kaip pats save, negali išsižadėti savęs. Ir kas gali drįsti nuo jo to išsižadėjimo reikalauti, kas drįs jam pasakyti: užmušk savo prigimimą, arba padėk savo laimę ant svetimo aukaro. Ne laužyti prigimimą, bet klausyti jo balso žmogus privalo, o tuomet ras tikslą, ras laimę. Proto darbas šviesti kelią . . .

Aptilo. Sunkus troškulys pertraukė jai kalbą. Konvulsijos sutraukė veidą.

Staiga atsistojo, apkabino savo liesiomis rankomis mano kaklą ir stipriai prispaudė mano galvą prie savo pilnos geismų krūtinės. Jos plaukai kuteno mano veidą, jaučiau jos silpną kvėpavimą, girdėjau širdies tvaksėjimą. Tai buvo viršiaus mano spēkų. Širdis apsištojo plakus, kūnas nutirpo ir palikau kaip stabas. Girdėjau tik balsą: „Tai, jau viskas, viskas! O, prilikimas! O kur laimė, kur tikslas?! Prigimtis! jei davusi mums geismus nutarei jų nepakakinti, esi tironis, esi prakeikta! Bet ne, ne! ne prigimtis kalta . . . žmonės . . . aš lai . . . m . . . es“ . . .

Nutilo. Nedrįsau pasijudinti. Jos širdies jau nebejutau plakimo. Kaulėtos rankos, spaudžiančios mano kaklą, atšalo. Supratau . . .

Ir sėdėjo teip apsikabinusiu; žemė ėjo savo keliu, o žmonių giminė kaip ir pirma žlugo nelaimėse: vieni skriaudė, dūko ir nerimo, kiti badavo ir verkė, kiti dejavo . . .

Ir palikau vienas, da labiau vienas . . . Užgeso džiaugsmas, nėra paguodos, neregiu šviesių pavasario dienų. Kam žydi gėlės, laukai žaliuoja, kam užia miškas, ežeras liūliuoja?! Kam?

Netraukia akies prigimties gražumas, neramina širdies jos malonumas! Sudiev linksmybės, sudiev ir laimei . . . o, kaip spaudžia širdį liūdnumas! . . .

Oninas.

SPAUDOS PERŽVALGA.

Svetimi laikraščiai.

Vilniaus generalgubernatoriaus inspiruojamasis dieninis laikraštis „Vilėniskij Vėstnik“, numerį nuo 5/18 gegužės m., patalpino straipsnį „Lotyniškai-lietuviškasis šriftas“, kur autorius, atkartojęs tam tikras vietas iš žinomo jau mums generalgubernatoriaus „rašto apie lotyniškai-lietuviškąsias raides“ (žr. „V-po“ Nr. 4 ir 5, 1903 m.), aiškiai ir stačiai nurodo, semdams žinias iš tikro, suprantama, šaltinio, valdžios politiką, kurios ji, be abejonės, pasistengs laikytis, atgavus mums dabar spaudą. — Tą straipsnį mes ir paduodame čionai ištisame vertime „V-po“ skaitytojams.

Šių metų 24 balandžio (s. st. „V-po“ Red.) tapo Augščiausiai patvirtintas ministrų komiteto nutarimas (13 bal. atliktas. „V-po“ Red.), kuriuo paliepta, „atmainymui visų pirma valdžios padarytų varžomųjų nusprendimų ir parėdymų apie lietuvių ir žemaičių raštenybę, leisti vartoti jos veikaluose, šalip rusiškojo, teipgi lotyniškąjį arba kitą šriftą“.

Tokiu būdu, tuo maloningu įstatymu pašalinamas yra 40 metų slėgęs lietuvių kalbą uždraudimas vartoti spaudintuose jos veikaluose lotyniškai-lietuviškąjį šriftą.

Vėlai tepasirodė Europos istorijoje ir teturėdami silpną savo kultūrą, lietuviai pasiduoda savo kaimynų: rusų, vokiečių ir lenkų įtekmei. Lietuvių tautos gyvenimas, prie tokių sąlygų, darosi negalimas. Didesnė Lietuvos dalis tampa Rusijos viešpatystės kraštu. Istoriskosios paskutiniosios nelaimės duoda kurį laiką Lenkijai viršų. Zuvus gi šiai, visa beveik lietuvių žemė susijungia su Rusija. Mūsų laikais vos nedidelė palyginamai lietuvių dalis (apie 500.000) begyvena Prūsijoje, didesnįgi lietuvių tautos dalis (viršius 2.000.000) yra Rusijos valdiniai.

Visuotinas sujudimas prie apšvietimo, apėmęs Europą XVI šimtm., nepaliko nepalietęs ir lietuvių tautos. Kaip daugelyj kitų vietų tuomet, teip ir Lietuvoj atsirado tautos veikėjai. Jie duoda pradžią tolimesnei lietuvių raštenybei. 1547 m. pasirodo pirma lietuviška knyga, po jos pasirodo kitos ir pradžioj XVII amž. suskaito nemažius 17 lietuviškų knygų. Sekančiamie 50-metyje išeina vėl 18; pradžioj XVIII šimtm. dar 16. Pirmojoje XVIII šimtm. pusėje išeina 28 lietuviškos knygos, o antrojoje — daugiau 60. Toks palengvas iki XIX šimtm. lietuviškosios knygos ir, taigi, raštenybės augimas gali būti išaiškintas tomis sunkiomis sąlygomis, kuriose jos buvo. Lietuviškoji knyga tampa sunkiai persekiojama, vos tik ji pasirodo viduryj XVI šimtm. Tais laikais knyga buvo konfiskuojama, naikinama. Kas ją naikino — nėra žinios. Galima vienok, atsiminus kitas Europos šalis, spręsti, jog vyriausiais lietuviškosios knygos persekiojotais buvo Rymo-katalikų kunigai. Spyrė juos prie to baimė, kad pakilus tautiškai lietuvių raštenybei gali pakrypti Lietuvoje Rymo bažnyčia protestantizmo naudon.

Lietuviškos knygos, kaip tik jos pasirodė pusėje XVI šimtm., buvo spaudzinamos nes kitaip, kaip lotyniškoms, o kartais ir gotiškoms, raidėmis. Vienok jau XVI šimtm. lietuvių raštininkai suprato, jog lotyniškuoju šriftu nėra galima išreikšti visų lietuviškos kalbos garsų. Todėlei lietuviai, taikindami nurodytąją abėcėlę prie prigimtos savo kalbos ypatybių, išdirbo savo abėcėlę, kuri teisingiausiai reikėtų pavadinti lotyniškai-lietuviškąja.

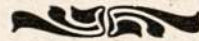
Augščiau buvo nurodyta, jog lietuvių raštenybė iki XIX šimtm. teaugo pamažu, kad ir be paliaubos. XIX šimtm. lietuviškųjų knygų išleidinėjimas staigiai

mainosi: pirmojoj XIX šimtm. pusėje pasirodo iki 200 lietuviškų knygų, o antrojoj — iki 1000. Pradedant nuo antrojo nurodytojo šimtmečio trečdalis, prie lietuviškųjų knygų prisideda periodiškai išleidimai, kurių viso labo yra dabar daugiau, negu 30.

Nuo XVI šimtm. iki antrosios XIX šimtm. pusės daugumas lietuviškų knygų buvo išleidžiama priklausomose dabar Rusijai žemėse. Nors jau iš pačių pradžių dalis lietuviškųjų knygų buvo išleidinėjama Karaliaučiuje ir Tilžėje, bet lietuviškos spaudos centru buvo nuo senų senovės Vilnius. Neskaitant Vilniaus, lietuviškos knygos buvo spaudinamos Kėdainiuose, Supraslyje, Dinaburge, Suvalkuose, o teipgi Rygoj ir Mintaujoj.

Pradedant nuo 1864 metų, eina vienas po kito uždraudimai spaudinti lietuviškas knygas lotyniškų šriftu, kurio vietoj leista vartoti rusiškąjį šriftą. Artimiausios tų parėdymų pasekmės buvo tos, jog lietuviškųjų knygų išleidinėjimas pasitraukė į vakarus, už mūsų Imperijos sienos: į Tilžę, Klaipėdą, Bitėnus, Priekulę — rytų Prūsijoje.

Dabar, pašalinus uždraudimą ir leidus spaudinti lietuviškas knygas by-koku šriftu, išsiplėtos, be abejonės, Rusijoje ir ypačiai Šiaurvakariniame jos krašte lietuviškųjų knygų išleidinėjimas. Reikia tikėtis, jog lietuviai kaip reikiant priims suteiktą jiems Augščiausią malonę ir išsitikėjimą ir tversis knygų išleidinėjimo su tuo trūsiu ir su tuo rimtumu, kuriuodu reikalingu teip svarbiam darbu, kaip išleidinėjimas knygų, tankiai giliai įleidžiančių savo šaknis į žmonių minią. Lietuvių tautos veikėjai privalo suprasti, jog valdžia, duodama jiems tiesą naudoties prigimta spauda, kaip žmonių apšvietimo ir išplėtojimo įrankiu, pareikalauja, kad tasai apšvietimas ir plėtojimas būtų ankštai jungiamas su bendrais viešpatystės reikalais ant naudos pačiai lietuvių tautai.

K O R E S P O N D E N C I J O S .

Iš Krokuvos.

(Lietuvių draugovė „Rūta“)

27 vasario Krokuvojė tapo valdžios patvirtinta lietuvių draugovė „Rūta“, apie kurią aš ir noriu šį kartą „V-po“ skaitytojams pranešti.

Nuo senų laikų gyvena čia keliolika kilusių iš Lietuvos šeimynų; 63-ji metai teip jau atbloškė čionai į kelias dešimtis ypatų, kurių dar daugumas ir ikišiol tebekumpnoja po Krokuvą. Beto yra dar čia ir šių dienų emigrantų, ar tai priverstinai, ar liuosai išsikraučiusių iš Lietuvos: gydytojų, kunigų, inžinierių, amatininkų, pirklių . . . Bet didesnė šių lietuvių dalis, nors save ir lietuviais vadinan, nemoka visai lietuviškos kalbos. Maža to! Yra ir tokių, kurie mano, jog šiandien nebėsa lietuvių, lietuviškai kalbančių: lietuviška kalba esanti jau seniai mirusi. Kieno kaltybė, kad patįs lietuviai neturi išmanymo apie etnografiškuosius lietuvius, čia aš nekalbėsiu, — pažymėsiu tik, jog ir vidutinioji paprastosios t. vadinamos lenkų inteligencijos luoma teip jau yra paskendusi pilname obskurantizme tame dalyke: 70% stebisi išgirdę lietuviškai kalbant.

Išsiblaškęs čionykščių lietuvių būrelis susideda iš ypatų — įvairiausio pašaukimo ir su įvairiausiomis pažiūromis — pradedant nuo karščiausių konservatistų-klėrikalų, demokratų, socialistų ir baigiant visai bespalvėmis ypatomis. Daugumas, kaip jau pažymėjau, nemoka lietuviškai, daugumas neatskiria lietuvių nuo lenko, neturi jokie išmanymo apie dabartinį lietuvių judėjimą. Suprantama, jog tokioje dirvoje, kuri nėra vėl taip plati, kad nuo jos galima būtų negeistinus sklypus atskirti, *lietuviškos* draugovės įsteigimas yra labai suvaržytas. Tačiau visi (kas būtent? *Red.*) šaukia, jog reikalinga esanti tame lenkų centre lietuvių draugovė ir tik tokia, kuri apimtų visus išsiblaškius lietuvius, suvienytų juos, įtrauktų į viešą darbą; reikalinga esą sutverti tokį židinį, kuris šviestų visiems ir prie kurio galėtų šildyties visi; kur kiekvienas, nekompromituodamas savo paties pažiūrų, galėtų ar pats semti mokslą ar duoti jį kitiems. Mokslas vienija visus (? *Red.*). Turime Lietuvą plačią to vardo reikšmę: praeitį ir, be abejonės, jos ateitį, jos dabartinį padėjimą, — Lietuvą, kuri talpina visokeriopas luomas ir partijas; toji Lietuva reikalauja bendrų spėkų darbiui. Taigi įsikūrusioji Krokuvos lietuvių draugovė „Rūta“ ketina, kaip pamatysime iš paduoto žemiaus įstatymų ištraukose jos tikslo, suvienyti tas spēkas bendram darbiui. Prie to darbo gali prigulėti mokąs ar nemokąs lietuviškai; „Rūta“ kviečia ir visus etnografiškos Lietuvos mylėtojus. Artimiausias jos tikslas yra — paplatinti lietuviškąją idėją tarp sulenkėjusių lietuvių, nepaliečiant, žinoma, tikėjimo ir politikos klausimų (platinti lietuviškas idėjas ir nejudinti politikos — negalimas daktas. *Red.*) ir išmokyti daugumą (lenkų?! *Red.*) lietuviškos kalbos. Norinčių išmokyti lietuviškai atsirado netikėtai daug ne tik tarp šep visokių ypatų ir mokslo vyrų, bet ir tarp įtekmingesniosios bajorijos.

Ar draugovė ilgai gyvuos, ar pasiseks jai atlikti savo uždavinį, parodys ateitis. Tuo tarpu, paduodamas čia žymesniais jos įstatymų vietas, aš iš savo pusės linkiu jai kuogreičiausio įsigyvenimo ir kloties. Tegul tik stipriai tūrisi ant to pamato, kokį sau pasiklojo, tegul žiūri turinio, o daug darbų galės atlikti lietuvių dirvoje.

Ištraukos iš draugovės įstatymų.)*

§. 2. Draugovės tikslu yra:

1) Suvienijimas visų lietuvių ir etnografiškos

*) Įstatymų tekstą, nepermanę visur jo lietuviškos kalbos kaip reikiant, paduodame netaisyta, — taip, kaip jie pačios draugovės tapo atspausdinti knygutėje: „Įstatai bendroviškai - mokliškos lietuvių draugovės „Rūta“ Krokuvoje“. *V-po Red.*

Lietuvos mylėtojų, auklėjimui kalbos, rašliavos ir tėvyniškos kultūros;

2) Bendras nuveiktinas triušas ugdinimui mokslo ir lietuviškos rašliavos, teipogi sujungtas su draugiškomis tautomis kulturiškas darbavimos;

3) Užlaikymas idėjiškos vienybės su tėvyne ir lietuvių emigracija ir pagaliaus broliškas susiselpimas.

§. 3. Įvydininimui šitų siekių yra:

1) Bendras triušas kuopose;

2) Referatai ir pasikalbėjimai sulyg lietuvių minties ir sąmonės, teipjau ir sulyg reiškiniių kiečiai sujungtų su lietuvių kultūros keravimu;

3) Draugiški susirinkimai ir artistiška-literatiški vakarai.

4) Parsisiųdininimas laikraščių ir užlaikymas atsakančiame bute knygnuo.

§. 4. Draugovės sodyba — Krokua.

§. 5. Draugovė susideda iš:

a) Paprastųjų sąnarių;

b) Viršpaprastųjų sąnarių;

c) Šelpiančiųjų sąnarių;

d) Garbingųjų sąnarių.

ad a) Paprastuoju sąnariu gali buti kiekvieno amžiaus lietuvis, vyriškosios ir moteriškosios lyties, tautiška susipratęs, priimtas Rėdyste.

ad b) Viršpaprastuoju sąnariu gali buti kiekvienas(a) syetimtautis, priimtas(a) kėdyste.

ad c) Šelpiančiuoju sąnariu gali buti kiekvienas neišskiriant lyties, amžiaus ir tautos mokąs iš karto 50 kronų arba ant metų 20 kronų.

ad d) Į garbinguosius sąnarius pakelia Visotinas Susirinkimas aptariant tiktai Rėdystei.

§. 9. Priimamųjų Rėdystės svetimtaučių į viršpaprastuosius sąnarius sąlygos yra bežvalgi tolerancija ir solidarybė su Draugovės tikslu.

§. 10. Viršpaprastasis sąnarys (svetimtautis) gali tapti paprastuoju sąnariu, aptariant vientik Rėdystės sąnariui; vienok svetimtaučių paprastųjų sąnarių skaitlius negali peržengti 1/3 visų paprastųjų sąnarių dalies.

§. 12. Tiktai paprastieji sąnare turi tiesą 1) rinkti ir buti renkamais, 2) aktyviškai dalyvauti Visuotinuose Susirinkimuose ir 3) peržvalginėti protokolus.

§. 21. Visotinas Susirinkimas yra vyriausioji Draugovės valdžia.

§. 22. Visotinas Susirinkimas tveriamas tik paprastųjų sąnarių.

§. 33. Pirmsėdis ir sekretorius gali buti tik gerai įruošiantieji kalbėti lietuviškai.

§. 34. Rėdystė turi tiesas ir pareigas šiokias: ... 9) Rašyti aiškius protokolus 2-jose kalbose (lietuviškai ir lenkiškai) teip savųjų sueigų, teip ir visotino Susirinkimo.

§. 50. ... Liuosai ar priverstinai išsirišant Draugovė jos turtas pereina į Krokuvos Mokslo Akademiją tik kaipo atskiras fondas išleidinėjimui lietuviškųjų mokliškųjų raštų. *Kranklys.*

Berlynas. Tetzner savo knygoje „Die Slaven in Deutschland“ paduoda gyvenančiųjų Berlyne lietuvių skaičių — 705. Būrelis todėl nevisai mažas, ir turbūt nebus pro šalį ir apie juos ši-tą pranešus.

Ikišiol lietuviška Berlyno lietuvių dvasia tik tuo teapsireikšdavo, kad būdavo nulaikomos kada-ne-kada lietuviškos dievo maldos ir būdavo sakomi lietuviški pamokslai.

Bet Berlyno lietuviai tuo nepasikakino, ypačiai kad kunigai kitą sykį, pasinaudo-

dami pamokslu, išniekindavo ir nužemindavo lietuvių ir lietuvių, norinčius užlaikyti savo kalbą.

Teip tai, pereitiems metams baigiantis Berlyne tapo įsteigta lietuvių draugystė, kuri pasistatė sau už vyriausį tikslą platinti tautišką sąmonę tarp gyvenančių čionai lietuvių.

Draugystė tikisi savo tikslą įvykšianti parsisųzdindama lietuviškus laikraščius bei knygas, kurios gali pakelti tautišką dvasią; toliaus, draugystė nulaiko kas dvi savaitai susirinkimus su pranešimais bei skaitymais, prie kurių turi, pagal įstatymus, visi sąnariai prisidėti. Prasidėjo draugystė iš penkių ypatų, ir dabar sąnarių skaičius jau užaugo iki penkiolikos. Bet norėdami tikrai suprasti šį mažą judėjimą, turime dar kelis žodžius pridėti apie pačius Berlyno lietuvius.

Lietuviai, Berlyne gyvenantieji, yra kuone visi iš Prūsų Lietuvos; todėl ir prie jų pasirodo tie patys apsirėškimai, kaip ir prie anų. Ir jie, galima sakyti, kelis išimant, yra perimti anos dvasios, kuri skiria mus nuo D. Lietuvos, o kuri neduoda sutvirtėti tam ryšiui, kuris turėtų mus rišti su D. Lietuva. Ir jie žiūri į D. Lietuvos gyventojus, kaip į prastesnius žmones. Bet yra dar vienas dalykas, kurs charakterizuoja Berlyno lietuvius. Ir jie, kaip visi kiti Prūsų lietuvių, baidosi lotyniškai-lietuviškų raidžių, norint kiekvienas gerai jas pažįsta ir jam nebūtų sunku prie jų priprasti.

Teip tai tautiškas Prūsų lietuvių atgijimas atranda visokias kliūtis, kurios reikia pirma pergalėti. Bet ir dabar jau matyties mažas žingsnis pirmyn, kuris priduoja mums viltį, jog ir jie kils iš miego ir žengs prie šviesos su kitais savo broliais.

J. D.

Mūsų Kronika.

Spaudos atgavimo atgarsiai. Kaip p. Vanagėlis mums rašo, tūli Vilniaus lietuvių 6 gegužės dienų (s. st.) padavė vietiniam generalgubernatoriui adresą, idant šis „praneštų carui, jog Vilniaus lietuvių, pasimeldę už carą, siunčia pavaldiniausius savo jausmus jam už spaudos sugražinimą“. „Kaip girdėties,“ rašo toliaus p. V-s: „ant to adreso buvo surinkta apie 150 parašų.“ Labiausiai atsižymėjusios prie šio adreso parūpinimo šios ypatos: kun. Juoz. Ambrozevičius, Povilas Matulionis, kun. Juoz. Kukta, Gabr. Liandsbergas, Valentinas Urbonas (= Urbonavyčius) ir k.

P. Vanagėlis negalėjo pranešti mums visų pasirašusiųjų vardų, nes pats sakosi negalėjęs jų patirti. Męs labai meldžiame visų, kas tik gali, padėti mums papildyti patilpusį čionai mūsų naujųjų išgamų sąrašą bent t. v. „lietuvių-inteligentų“ vardais.

Karės atgarsiai. Ištikius kare, kaip kitur, teip ir Lietuvoj labai buvo sujudusi caro valdžia: visur buvo renkamos ir plėšte plėšiamos „aukos“ karės reikalams; kiti valstiai priversti buvo „paukauti“, net po 1000 rub. ir daugiau; buvo siunčiami žmonių vardų, pačių valdininkų sufabrikuoti — „pavaldi-

niausi adresai“, o kitur net po miestelius (k. a. Vidžiukuose — Ukm. pav., Panemunij — Suv. gub. ir k.) buvo policijos bandytos ir manifestacijos rengti; po bažnyčias buvo laikomos maldos, kad Dievas laimintų carą kareje, o teipgi renkamos aukos „Raudonamjam Kryžiui“. Nežiūrint vienok „pavaldiniausių“ adresų ir „aukų“, žmonės labai nepakakinti kare ir kaskart labiau pradeda skųsties, nes karė kaskart labiau pradeda slėgti ir sunkinti ir teip varginga krašto padėjimą. Daugybė vyrų bėga į užsienius nuo karūmenes.

Ištrėmimas. Apie 20 gegužės (s. st.), kaip rašo mums p. Vng., tapo ištrėmtas naujas caro valdžios kankinys Pavevyčius, jaunas dar, 21 metų, vyras, buvęs Vilniaus techniškiosios mokyklos mokinys. Jis jau visus metus laukęs nusprendimo, kurs dabar ir atėjęs: nubaustas tapęs trimis metais gyvenimo Viatkos gubernijoje. Pavevyčius pritrauktas buvęs prie bylos už atsišaukimų platinimą. — Laukiame platesnių žinių apie tai.

Lietuviška kalba prieš policijos teismą. Per eitame „Varpo“ N. mėš patalpinome p. Vng. korespondenciją iš Vilniaus apie pirmą vietinės lietuvių susišėpiamosios draugovės susirinkimą. Korespondencijos autorius nebuvo pabrėžęs, nerazdamas, matyt, reikalo, jog per tą susirinkimą buvo vartota lietuviška kalba. Tame, rodosi, nieko nebuvo nepaprasto ir teip lietuvių draugovei ir teišpuolė padaryti. Tuo tarpu gi, kaip dabar-mums iš naujo p. Vng. praneša, dėlei lietuviškiosios kalbos išėjo visas klausimas. „Policija,“ rašo mums: „davė žinią gubernatoriui, o tas tuojaus — generalgubernatoriui, jog per pirmąjį susirinkimą lietuvių peržengė įstatymus, kurie būk įsaką viską vesti rusiškai, o jie kalbėję nesuprantama policijai lietuviška kalba. Dėlei tos priežasties į generalgubernatoriaus kancelariją buvo kviestas vienas iš įsteigtojų (pavardė? Red.), kuriam tapo priminta, kad toliaus lietuvių per susirinkimus šnekėtų rusiškai, ir drauge buvo duota suprasti, jog draugovę galima per 24 val. panaikinti. Pakviestasis teisinosi, jog kitaip žmonės nesupranta, jog stačiai įstatymai to nedraudžia ir, pagaliaus, teip jau primta ir kitose lietuvių draugovėse. Pasiteisinimai nieko negelbėjo; valdininkas pasakęs, jog valdžiai nepatinka tie lietuvių šovinstai, kurie visur ant kiekvieno žingsnio šneka lietuviškai, nors supranta ir kitaip.“

Puikus paaiškinimas prie nusiųstojo carui, Vilniaus lietuvių vardu, „pavaldiniausio“ adreso (žr. augščiau)! Dabar to tik ir bereikia, kad Vilniaus lietuvių žemai nusilenktų prieš caro valdžios pareikalavimą ir už jį teip-pat žemai . . . padėkavotų — antru adresu! . . .

Naujas laikraštis. Gegužės mėnesy pasirodė naujas, spauzdintas pas M. Jankų Bitėnuose, laikraštis *Draugas*, pašvestas pirmėi lietuvių jaunūmeni. Išėdinėja nepėrijodiškai (tuo tarpu tepasirodė dar Nr. 1, 48 p. in 8° m.) ir žada rūpintis „kaip Didžiosios, teip ir Prūsų Lietuvos jaunūmene“.

Trumpa „Žiburėlio“ apyskaita.

„Žiburėlio“ visuotinam susirinkimui nutarus savo darbo metus skaityti kasmet nuo 1 liepos, 1 sausio 1903 m. pasiliko neužbaigti metai, bet pratęsti iki 1 liepos 1903 m.

Tkiu būdu ši apyskaita apima laiką nuo 1. I. 02—1. VII. 03 m.

Nuo susėlptųjų sugįžo:

E. R.	200 rub.
N. J.	55 „
N. A.	10 „

Surinko ir paaukavo:

A. J.	154,04 rub.
E. O.	115,— "
M. U. ir D. O.	93,— "
T. O.	54,— "
A. U.	49,— "
O. J.	10,— "
O. V.	8,— "
E. U.	8,— "
Morta Zaunytė	7,17 "
Sernas	5,74 "
J. Basanavyčius	5,— "
Nuo panorėjusio likt nežinomu	
A. L. stipendijos padidinimui	180,— "
Nuo linksmųjų	50,— "
Marjuš	6,— "
Iš viso	1009,95 rub.

Išleidimai:

A. L.	433,41 rub.
J. J.	196,43 "
U. A.	75,25 "
P-liui	60,50 "
Uzmokėta skolos O. J.	30,— "
O. Y.	27,— "
A. J.	25,— "
U. M.	20,— "
Istatymų atspaudinimas	8,10 "
Krasos išleidimai	1,48 "
Iš viso	877,17 rub.

Liko padidinimui A. L. stipendijos panorėjusio likt nežinomu 130 rub.

Beto dar lieka ateinantiems 1903/1904 metams 2,78 rub.

„Žiburėlio“ Komitetas.

Atsakymai.

Liepukai. Tamstos laiško, dėlei jo platumo ir vietos stokos, negalėjome ligšiol patalpinti. Dabar gi talpinti jį, kaip Tamsta patsai numanysi, jau nebeapsimoka: pastatytasis klausimas tapo jau išrištas — ir visai kitaip, negu Tamstos spręsta.

Krokuvos „Rūtai“. Laiškus gavome. — Savo išleidimų veltui siuntinėti Tamstoms negalime apsiimti.

Pamušiai. Tamstos klaustojų rankraščių nebegalime sugražinti Tamstai, nes ir mes patį jo nebeturime: jis dar anksčiau tapo išsiustas į Ameriką.

„Darb. Balso“ Red-jai. Mes dar negavome knygutės: „Kas yra, o kas bus?“, nors jau, kaip iš šalies žinome, ir keli mėnesiai atgal ji tapo gerb. Redakcijos išleista.

Žilvičiai. Kodėl, meldžiamas, nesiteiki Tamsta prisijusti tolesnės savo straipsnio („Lietuvių tautai atgijant“) tąsos? Laukiame.

Naujai prisiųsti R-jai rankraščiai.

P-io: „Meluok melą — rask ir galą“; *A. S.:* „Vertė tautiškos idėjos“.

TURINYS.

Spaudos atgavimas *p. Impr.* FELJETONAS. Prie lenkiškai-lietuviškų santykių (Laiškas iš Šveicarijos) *p. Europos lietuvis.* Nauja era katalikų bažnyčioje *p. B.* Mūsų kalendoriai II *p. J. P.* LITERATŪROS SKYRIUS. Laimės, laimės! *p. Oninas.* SPAUDOS PERŽVALGA. Svetimi laikraščiai. KORESPONDENCIJOS. Iš Krokuvos *p. Kranklys.* Berlynas *p. J. D.* — Mūsų Kronika. — Trumpa „Žiburėlio“ apyskaita. — Atsakymai. — Apgarsinimai.

APGARSINIMAI.

Naudingos ir smagios pasiskaityti knygelės:

1. Naudingi skaitymai iš prigimties mokslo su daugel paveikslėlių 30 kap.
2. Iš kur akmenys ant mūsų laukų atsirado (su paveikslėliais) 20 "
3. Saulės ir mėnesio aptemimai (su paveiks.) 20 "
4. Pirmutinė pašalpa umaisusirgus: teipogi gėralai alkoholiniai ir taboka 15 "
5. Kapai didžiųjų kunigaikščių ir karalių Vilniuje 15 "
6. Garo mašinos ir gelžkeliai (su paveiksl.) 10 "
7. Pamokinimas, kaip nuo pagedimo apsaugoti žmones, pagedusių šunų aprietus 6 "
8. Džiova ir kaip nuo jos apsisaugoti 6 "
9. Patarmės moterims, kurios nori būti sveikos 10 "
10. Trumpa šneka apie limpančias ligas ir kaip nuo anų atsiginti 10 "
11. Tris pamokslai apie gaspadorystę dėl gaspadorių sodiečių (antra laida) 15 "
12. Bulvių vaisinimas 15 "
13. Žaibais ir griaustinis (su 21 paveiksl.) 20 "
14. Apie Joną Gutenbergą ir apie tai, kaip žmonės rašymo ir spaudos išsimokė (su 10 paveikslėlių) 20 "
15. Kas tai yra dirbama žemė, kaip ji atsirado, kokie yra jos skyriai ir kaip anuos pažinti 15 "
16. Epiktėto aforizmai su pridėjimu keleto skyrių iš jo „Pruntavimų“ 15 "
17. Trumpa geometrija 50 "

18. Ukiškos draugystės įvairiuose kraštuose 10 "
19. Parinktos lietuviškos dainos pagal Antaną Juškevičių 6 "
20. Kaip apsirėškia gyvastis žmogaus kune (su 35 paveikslėliais) 15 "
21. Tekinimo amatas (su 47 paveiksl.) 15 "
22. Avižų auginimas (su 8 paveiksl.) 10 "
23. Vienas iš mūsų tur apsviestas 10 "
24. Nekurie amatai (su 43 paveiksl.) 20 "
25. Įrankis dėl pagerinimo ir sutaisyimo šosiejinių ir paprastų kelių (su 40 pav.) 25 "
26. Gyvenimus šv. Kazimiero (su 3 paveiksl.) 10 "
27. Gyvenimo džiaugsmas. Pagal Lebboką P. N. sutaisyta 30 "
28. Ką ir kaip nekurie amatininkai dirba 20 "
29. Trumpa visuotina istorija. I. dalis. Senovės istorija 20 "
30. Savišelpystė 30 "
31. Sofoklis. Antigona (tragedija). Vertė J. Š. 20 "
32. Pirmą pagelba nelaiminguose atsitikimuose 40 "
33. Kas ir kiek žemės gali pirktis Lietuvoj 10 "
34. Miškų, laukų, sodų, daržų eibės ir bausmės už jas 10 "
35. Džiova ir kova su ja 30 "
36. Dykaviečių apmedžiavimas 30 "
37. Paprasti išdarbiai iš šakų 25 "
38. Kaip reikia pinti rėčkos, baldai ir tt. 30 "

Adresas: M. Sannus, Tilsit, (Ostpreussen) Fabrikstrasse Nr. 27.

Redakcijos ir Administracijos adresas: M. Sannus, Tilsit, Ostpreussen, Fabrikstrasse 27.
Atsakomasis Redaktorius: J. Lapinas. — Spauzdinta pas Otto v. Mauderodę, Tilžėje.